БАЦЬКАЎШЧЫНА

ОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

WHITERUTHENIAN NEWSPAPER "BACKAUSCYNA" ("FATHERLAND")

Responsible Publisher: Wladimir BORTNIK

Druck: „LOGOS", Buchdruckerei u. Verlag, G.m.b.H. München 8, Rosenheimerstr. 46 a.

Post Adress: "Backauscyna", München 22, Herzog-Rudolf-Straße 49/III
Die Administration der Weißruthenischen Zeitung „BACKAUSCYNA" München 22, Herzog-Rudolf-Straße 49/III

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 50 Н. ФЭН.

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND" | THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND" | LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE"

№ 51-52 (130-131) Каляды 25 сьнежаня 1952 г. ГОД ВЫДАНЬНЯ 6

У Дзень Нараджэньня Сына Божага

Крыху праўдзівых словаў, каб прыпомніць бэтлеемскае здарэньне, якое палажыла канец дваццаці стагодзьдзям гісторыі Выбранага Народу і, каб зрэзюмаваць навучаньне хрысьціянскае веры, якую прыпамінае нам гэтае сьвята.

ПАВАРОТ СУСЬВЕТНАЕ ГІСТОРЫІ

Лацінская царква, якая ў гэтых абставінах любіць гістарычныя падсумаваньні, кажны год падрыхтоўваецца да сьвята Калядаў чатырмя нядзелямі, якія яна заве нядзелямі Адвэнту.

Адвэнт творыць адну цэласьць літургічных службаў, у якіх злучаюцца найпрыгажэйшыя мэсыянічныя тэксты Старога Запавету: гэныя, якімі, ад часоў Аўраама, каралі, пракрокі ды найбольшыя пісьменьнікі Ізраэлю падрыхтоўвалі свой народ да прыходу Збаўцы, нашчадка патрыярха Юды, «адростка Есея», сына Багародзіцы з Давідавага дому. Ён народзіцца ў Бэтлееме і вызваліць свой народ.

Кажны год лацінская Царква прыпамінае сваім дзецям ажыцьцяўленьне штораз больш дакладных абяцяньняў ды штораз больш узбуджаючае надзеі, як быццам-бы маглі адрадзіцца далёкія стагодзьдзі. Яна гэта робіць, каб гэныя, якія наведваюць багаслужбы, маглі ўглыбіцца ў сьвяткаваньне калядных містэрыяў з тым самым настроем і набожнасьцяй, зь якім прарок-старац Сымон пераняў Дзіцё-Езуса ў свае рукі, калі Маці апошняга й сьвяты Язэп прыйшлі прадставіць Яго ў ерузалімскай сьвятыні на саракавы дзень пасьля Нараджэньня.

Усходняя Царква зьвяртае ўвагу асабліва на духовае жыцьцё. Яна падрыхтоўвае сваіх дзяцей постам, дзеля таго, што яна пераканана, што нішто так не падгатаўляе людзей настроіцца ў унісон з духовымі запраўднасьцямі, як мартыфікацыя цялесных путаў. Тым ня менш, яна не забываецца і гістарычных здарэньняў. Яна прысьвячае апошнія дзьве нядзелі перад Калядамі для адзначэньня ўспаміну аб усіх тых, якія падрыхтавалі прыйсьцё Збаўцы: успаміну аб патрыярхах ды продках, што перадалі Яму сваю кроў, і ўспаміну аб Ягоных духовых прадвесьніках, прароках, якія падрыхтавалі сэрцы дзяцей Ізраэлю да прыйма іхнага Мэсыі.

Дваццаць стагодзьдзяў гісторыі Выбранага Народу даходзяць тут да свайго канца.

Да часоў Бэтлеему рэлігійная гісторыя чалавецтва ўздымаецца на ўзвышша. Пачынаючы адгэнуль, чалавецтва знайходзіцца на высокай духовай пляцоўцы, у новай эры, эры хрысьціянскай, і ўся ягоная гісторыя стаецца разрэзанай на дзьве часткі: ПЕРАД і ПАСЬЛЯ.

Толькі пазьней, далёка пасьля жыцьця й сьмерці Хрыста, хрысьціяне самі зразумелі гэта і ўвялі падвойную храналёгію: «перад нараджэньнем Хрыста» і «пасьля нараджэньня Хрыста», якая аддаўна прынялася, як адзіная ўнівэрсальная храналёгія, навет паміж найзялікшымі антыхрысьціянамі. Іншыя храналёгіі, ранейшыя ці пазьнейшыя і менш-больш трывалыя, увяліся пасьлядоўна ў розных краінах зямлі ды паміж некаторымі народамі, як напрыклад: гадалічэньне ад заснаваньня Рыму ў Рымлянаў, ад алімпіядаў — у Грэкаў, ад гэгіры (уцёкі Магамэта з Мэккі ў Мэдыну) — у мусульманаў, і іншыя. Але ўсе яны пачынаюцца ex abrupto, пачынаючы ад нейкага мясцовага здарэньня і цягнуцца так доўга, як яны ёсьць. Толькі храналёгія, якая пачынаецца ад нараджэньня Хрыста, даводзіць, што падчас доўгага раду стагодзьдзяў, сьвет жыў у чаканьні на свайго Збаўцу і, што пачынаючы ад гэтага нараджэньня, ён будзе жыць заўсёды Ягонымі дабрачыннасьцямі.

Сьвята Калядаў прыпамінае нам кажны год гэны паваротны мамэнт гісторыі, і можна-б было сказаць бясконцую лісту самастойных асаблівасьцяў характэрных гэтым дзьвём эрам, што дапаўняюцца ўзаемна: з аднаго боку — чалавецтва, пагружанае ў політэізьме (шматбожжы) ды матэрыялізьме: багі, якіх няма; жыцьцё бяз душы, без пасьмяротнага жыцьця, а, значыць, без надзеі; з другога боку — монотэізм (адзінабожжа) ды жыцьцё духу, абвешчанае навет бедным і людзям бязь нічога: адзін Бог, Айцец усіх бяз розьніцы і вечнае жыцьцё зь Ім; з аднаго боку — грамадзкае і плітычнае жыцьцё, у якім пераважае прыціск слабога моцным, права мацнейшага і рабства; з другога боку — сталы высілак, каб валадарыла права, супакой, пашана чалавечае асобы і роўнасьць усіх; з аднаго боку — выключная пагоня за матарыяльным ці прынамся часовым валоданьнем; з другога боку — культ бязінтэрэсоўнасьці, аддаласьць, ды духовага ідэалу.

Выразная супрацьлежнасьць дзьвюх эраў, двух сьветаў, агульныя завесы якіх знаходзяцца ў бэтлеемскіх ясьлях, у прынцыпах ды ў дактрынах, што ўцелавіў гэты Нованароджаны.

КРЫНІЦА ДАКТРЫНАЎ

Хрысьціяне патрабавалі колькі стагодзьдзяў адлегласьці, каб дагледзець і зразумець, што Каляды абазначаюць усё гэта, навет яшчэ больш.

Вялікія ўсяленскія Саборы значаць першыя стагодзьдзі дэкрэтаў, абазначэньняў і выясьненьняў.

У 325 годзе, Ніцэйскі Ўсяленскі Сабор падкрэсьліў, што Той, Які нарадзіўся ў Бэтлееме, зьяўляецца запраўдным Сынам Божым, роўным свайму Айцу: «Сына Божага, адзінароднага, ад Айца народжанага перад усімі вякамі: Сьвятло ад Сьвятла, Бога праўдзівага ад Бога праўдзівага, народжанага нястворанага, адзінасутнага з Айцом, празь якога ўсё сталася».

У 431 годзе Эфэскі Ўсяленскі Сабор дадаў, што Хрыстос, Сын Божы, зьяўляецца запраўдным Сынам Марыі па целе і, што яна мае права на тытул «Багародзіцы».

У 451 годзе, Хальсэдонскі Сабор удакладнівае яшчэ, што Сын Божы, уцелаўлёнае Слова, боская Асоба, не зьяўляецца ад гэтага ў меншай меры Богам ці чалавекам, Асобай у двух натурах.

Сяньня ўсе гэтыя праўды зьяўляюцца шмат выкладванымі, камэнтаванымі, сьпяванымі ў літургічных хрысьціянскіх тэкстах, якія выражаюць Божыя пагляды на зямныя здарэньні: усё тое. што Бог у іх улажыў ды ўсё, што Ён зь іх хоча мець. «Раство Тваё Хрысьце Божа Наш, радасьць абвясьці ўсяму сьвету»!

Ад часу ўвядзеньня, у сярэдзіне чацьвертага стагодзьдзя, Каляднае Сьвята сталася адным з дактрынальных полюсаў хрысьціянаскае Літургіі, ня губляючы гэтым старажытнае паэзіі, якою карысталіся прарокі Ізраэлю ў чаканьні на свайго Збаўцу.

МАЯК НАДЗЕІ

Хрысьціянскі фальклёр зрабіў з Калядаў сьвята радасьці й надзеі.

Радасьць і надзея ня так, як на Вялікдзень, дзе вера пераконвае дух у канчатковай перамозе дабра над злом, пераможаным сьмерцяй ды ўваскрашэньнем Хрыста, але радасьць і надзея, як тыя, што праменяцца над кажнай калыскай: радасьць жыцьця і надзея на разьвіцьцё і будучыню новых сілаў, якія толькі-што праявіліся.

З гэтае прычыны Каляды зьяўляюцца днём радасьці й надзеі для бедных, што пацяшаюцца вакол Тога, якому знайшлі толькі зямлянку, каб даць прытулак у першыя гадзіны Ягонае прысутнасьці сярод людзей. Дзень пацяшэньня й надзеі для ўсіх тых, што знаходзяцца ў выгнаньні, як Сьвятая Сям'я, далёка ад дому ў Назарэце, а пасьля на эгіпскай дарозе; для ўсіх, каго перасьледуюць паліцыянты несправядлівага рэжыму, як нявінных бэтлеемскае акругі.

Цэлыя народы нішчаныя, перасьледаваныя й выгнаныя ўважаюць гэты дзень за сымбаль даверу ў Божую апеку над слабымі, у праслаўляньне добрае волі, ды ў канчатковую пераможнасьць справядлівасьці, права й дабра.

РАДАСЬЦЬ І НАДЗЕЯ ДЛЯ НАС

Я хацеў-бы пераслаць гэтыя словы кажнаму беларускаму хрысьціяніну, дзе-б ён ня быў: на сваёй роднай зямлі пад падвойным прыціскам камунізму, ці вывезены на Ўсход або выгнаны з дому на Захад.

У сусьветнай гісторыі народы крочаць часта крывымі й стромымі дарогамі. Рэдка бывае, каб нацыі, навет найбольш моцныя й слаўныя не перажывалі няспрыяльных часоў, часоў няўдачаў ды ўпадку. Сьвята, як Каляды, павінна прыпамінаць, што побач ночы ў бэтлеемскіх ясьлях і побач эгіпскага выгнаньня былі й гады спакойнага жыцьця ў сямейным крузе ў Назарэце, ды й самыя ўцёкі ў Эгіпт і паварот адтуль былі загаданыя Богам і сталіся пад провадам анёла- абаронцы. Гэтыя важныя заўвагі адносяцца, зразумела, да кажнага хрысьціяніна, ня гледзячы да якое нацыі ён належыць, а асабліва да тых, якіх грабіць і тэрарызуе камунізм. Беларуская-ж нацыя можа быць гордай із свае слаўнае мінуўшчыны й жыцьцёвае сілы, якія, пасьля стагодзьдзяў чужога панаваньня й уціску дазволілі ёй перажыць гэтае ярмо. Яна можа цешыцца больш, як усе іншыя, што традыцыі і любоў да бацькаўшчыны перахаваліся ў кіруючай эліце і ў моладзі, якой я ня хістаюся паставіць у прыклад усім эміграцыям як мінуласьці, так і сучаснасьці.

Я ўважаю, што гэтая эліта й гэтая моладзь зьяўляюцца зарукаю пасланай Богам для будучыні беларускага народу.

Столькі разоў у часы заняпаду Бабілёну, заняпаду, які цягнуўся каля 70 гадоў, прарокі Ізраэлю гаварылі ў сваёй мэсыянічнай паэзіі пра »малое стада», што Бог пакінуў збоку і выратаваў і, што аднаго дня, яно станецца насеньнем вялікага народу, у дні Мэсыі.

Да таго часу, пакуль беларускі народ мецьме на вольнай зямлі гэткую эліту і гэткую моладзь і, якія застануцца вернымі свайму прызначэньню, датуль для гэтага народу яны будуць зарукай ягонага ўваскрашэньня й жыцьця.

Я жадаў-бы, каб сьвята Калядаў было для Беларусі днём радасьці ды гордасьці з свае нацыянальнае годнасьці, у дусе старое песьні Пагоні, у першую чаргу для моладзі, а асабліва для моладзі студэнцкае; днём надзеі ды нагодай усьведаміць яшчэ раз сваё выняткoвае прызначэньне й свае абавязкі: стацца «малым стадам», аб якім гаварылі прарокі Ізраэлю, насеньнем вялікага ўраджаю й праваднікамі вялікага народу, які, у сваёй маральнай велічы і ў прыкладах хрысьціянскае дабрачыннасьці, ня будзе горшым за ніякі іншы.

Робэрт ван Каўэлярт дэ Уэйльс

Абраз слыннага італьянскага мастака з Флёрэнцыі Gherardo della Notti

Супакой Людзям Добрай Волі

Ізноў Каляды...

У гэтыя сьвяткі сэрца кажнага хрысьціяніна ўздрыгне і не аднаму сплыве сьляза на задуманы твар.

Будзем успамінаць лепшыя Каляды. Ня важна, дзе і калі мы іх праводзілі і ў чым тоіцца тое «лепшае».

Куцьця, сямейны круг навокал накрытага сенам і белым абрусом стала. Свой родны кут, свой абычай, пад сьнежнай бельлю аддыхаючая Беларусь...

А сяньня?

Добра, калі ўдалося некім цудам ратаваць жыцьцё — біялягічную эгзыстэнцыю. Куды лепш, калі кіданая рознымі хвалямі ўцалела сям'я, ратаваўся брат, сястра, сын або дачка. Каляды — гэта перадусім сьвята сям'і. Таму мы і лічым сваіх найбліжэйшых. Калі каго не далічымся, цяжкім каменем кладзецца на сэрцы сум, асабліва ў сьветлазорную каляднюю ноч. Апрача таго кажнага з нас гнобяць нязбытыя лятуценьні, раськіданае гняздо, доля выгнаньня.

І не аднаму з нас цісьнецца ў голаў назойлівае пытаньне: дык ці-ж запраўды хрысьціянства апраўдвае сябе? Ці-ж запраўды кіруе сьветам разумны Вогляд Божы, а не прыпадак нейкі ці воля і сіла дужэйшага?

*

Браце! Хоць на хвілінку скажы сваім заботам і хлопатам, каб цябе пакінулі ў супакою. Тады на крыльлях дум перанясіся ў далёкую мінуўшчыну, у той дзіўны край, дзе «многа раз і рознымі спосабамі гаварыў некалі Бог айцом праз прарокаў; урэшце гэтымі днямі гаварыў нам праз Сына, каторага паставіў насьледнікам усяго, праз каторага і вякі стварыў» (Жыд. 1, 1).

Прыглядзься прыйсьцю на сьвет таго, каторы ёсьць «насьледнікам усяго, праз каторага і вякі стварыў». Беднасьць — але радасьць, пагарда земскай славай і багацьцем — але веліч Боская ў васобе кволага Дзіцятка. Пастухі прыносяць яму свае дары, анёлы свае напевы.

Прачытайма расказ сьведкі першай рукі: якая прастата, скромнасьць і які чар б'е з кажнага яго слова:

«І калі яны там былі, надыйшоў ей час радзіць. І радзіла сына свайго перварoднага, спавіла яго ў пялёнкі і палажыла ў жолабе, бо ня было ім месца ў заезьдзе. Былі-ж у тэй ваколіцы пастухі, якія вартавалі ў ночы стаду сваю. І вось анёл Госпада зьявіўся пры іх і яснасьць Божая асьвяціла іх, чаго яны моцна перапалохаліся. І сказаў ім анёл: ня бойцеся, бо вось абвяшчаю я вам вялікую радасьць, якая будзе для ўсяго народу: бо сяньня ў месьце Давіда нарадіўся вам Збаўца, каторы ёсьць Хрыстусам Госпадам. І вось вам знак: знойдзіце дзіця, спавітае ў пялёнкі і паложанае ў жолабе. І раптам зьявілася з анёлам мноства духаў нябесных, якія славілі Бога і казалі: хвала на вышыні Богу, а на зямлі супакой людзям добрае волі» (Лук. 2, 6-14).

Ня цікавілася-б людзтва гэтай прыгожай ідыльляй прыйсьця на сьвет Хрыста, каб тое народжанае ля Бэтлеему Дзіцятка не загаварыла пазьней. А мова яго дзіўная, якой сьвет яшчэ ня чуў.

«Багаслаўлёны ўбогія духам, іх бо ёсьць валадарства нябеснае. Багаслаўлёны ціхія, бо яны будуць пацешаны. Багаслаўлёны, што прагнуць і смагнуць справядлівасьці, бо яны будуць насычаны. Багаслаўлёны чынячыя згоду, бо яны будуць названы Божымі сынамі»..

«Адпускаюцца табе грахі твае». «Аддайце цэзару, што ёсьць цэзарава, а Богу Божае». «Багаслаўлёны, што слухаюць слова Божае і выпаўняюць яго».

«У гэны час казаў Езус жыдоўскім грамадам: хто з вас дакажа ўва мне грэх? Калі я вам праўду кажу, чаму вы мне ня верыце?»

(Заканчэньне на 2 балоне)

Усіх Беларусаў каталікоў вітаем зь вялікім сьвятам Нараджэньня Хрыста!

Усіх Беларусаў на эміграцыі паздраўляем з Новым 1953 Годам і жадаем, каб ён прынёс як найвялікшыя посьпехі ў нашым нацыянальна-вызвольным змаганьні за Вольную й Незалежную Беларусь!

Рэдакцыя «Бацькаўшчыны»

З нагоды каталіцкіх і праваслаўных Калядных Сьвятаў і Новага Году Беларускі Нацыянальны Камітэт у Нямеччыне віншуе ўсе беларускія арганізацыі і паасобных Беларусаў на эміграцыі і пераказвае ім свае найшчырэйшыя пажаданьні.

Супакой Людзям Добрай Волі

(Заканчэньне)

«Вучыцеся ад мяне, бо я ёсьць ціхі і пакорнага сэрца».

«Я ёсьць дарога, праўда і жыцьцё».

«Неба й зямля праміnуць, але словы мае не праміnуць».

Кажнае слова Хрыста было той маланкай, што расьсьвятляе цемры небасхілу і папяраджае ўдары грому. За словам ішлі сьледам учынкі. Словы былі новыя, ясныя, учынкі заўсёды добрыя.

Прайшоў добра робячы.

І ня мала пайшло за Хрыстом. Іхныя імёны праз стагодзьдзі сьвецяць быццам тыя зоркі на небе і паказваюць на рэчаіснасьць Хрыстовага шляху.

Аднак далёкім ёсьць сьвет ад хрысьціянства. Штогод мы сьвяткуем нараджэньне Бога-Чалавека, але ў хлеўчыку, у Палестыне, а не ў сваім сэрцы. Вось тут і драма чалавека. Овідый, а пасьля Апостал Павал, паўтаралі: «Бачу лепшае, прабую, а за горшым ганяюся».

Паскаль пісаў у сваіх праслаўтых «Думках»: «Якой-жа гэта марай ёсьць чалавек? Што-ж гэта за рэч нячуваная, што за вырадак, які хаос, якое зборышча супярэчнасьцяў, які дзіватвор! Судзьдзя ўсяго, бяз розуму чарвяк прыземны; раздаўца праўды, клёака памылак і няпэўнасьці! Хвала і адкідыш сусьвету! Хто-ж можа разблытаць гэты клубок? Калі пачне хваліцца, паніжу яго; калі паніжыцца, выслаўляць яго буду і заўсёды буду зь ім спрачацца, пакуль не зразумее, што ёсьць незразумелым вырадкам!»

Шмат мудрацоў прыпісвалі рацэпты для гэтага чалавека-вырадка. Мы знаем мярцьвечыну й сьцюдзёнасьць філязофіі стоікаў, выгадную распуснасьць эпікурэяў, шляхотнае сократаўскае «пазнай сябе». Яшчэ не пранікла хрысьціянства ўва ўсе закамаркі жыцьця, куды накіроўвала яго інтэнсыўна сярэднявечча, калі павеяла разам із здаровым гуманізмам гнільлю нэопаганізму. Клікала «адраджэньне» да свабоды, да пазнаньня чалавека. Спадзяваўся чалавек знайсьці «поўнага» чалавека ў грэцкай і рымскай старадаўнасьцях. Захапіўся красой міталёгічных баяў, зычнасьцю і гармоніяй клясычнай паэзыі, стылёвым выглядам калёнаў, багоў і багінь.

У ап'янелым вадавароце адраджэньня шугнуў людзкі розум за межы рэальнасьці і сваей абмежанасьці. Ад рэнэсансу да эпохі рацыяналізму аставаўся толькі адзін крок. Ды ўрэшце прыйшла разам з брыклівым барокам эпоха гордага рацыяналізму. Розум — зьнічка ўсёдасканалага Бога — стаўся богам. Які «бог» такі й лад. У імя шляхотных клічаў, у імя liberté, égalité, fraternitê гілётына адсякаючы галовы раўняла клясы, а распусьніцы выносіліся на аўтар.

Не затрымалася людзкасьць у паходзе шуканьня новых праўдаў навонкі Хрыста і яго навукі. Жадала перажыць яшчэ адзін экспэрымэнт: бязбожны матэрыялізм. Нямецкі рацыяналістычны і агностычны ідэялізм Маркс, Энгельс, Ленін запраглі ў ваглоблі новага крывавага экспэрымэнту. Распачалася стрыжка ўсіх слаёў грамадзянства да ўзроўня пролетара-камуністага, будова на адзін капыл на ўсім сьвеце калхозаў, нішчэньне «старых забабонаў і прадрасудкаў» духовых надбудоў...

І ўжо другое пакаленьне перажывае на собскіх хрыбтах гэты экспэрымэнт, які ў сваім географічным і цярпенным аб'ёме усьцяж узрастае.

Дзе-ж жаролы недаразуменьняў?

Ці-ж ласкавы ўплыў Хрыста, катарага прызнаюць сяньня больш 500 мільёнаў людзей, што носяць яго імя, перастаў дзеіць?

Куды-б ня кінулі вокам, каго-б мы не запыталі, іншага адказу ня знойдзем, як толькі той, што карэньне ўсялякае бяды і закалотаў у нас саміх, у нашай надпсаванай грэхам прыродзе. Пажаданьне вачэй: няўмераны гон за багацьцямі; пажаданьне цела; шуканьне ўсюды й заўсёды роскашаў; пыха жыцьця — вось крыніца грэху. Грэх — гэта нарушэньне парадку, асабліва ў сьвеце духовым. Грэх перашкаджае пазнаць праўду, а калі навет і пазнаем праўду, вельмі часта не дастае нам сілаў жыць паводле яе.

Хрыстос прыйшоў, каб зьнішчыць валадарства грэху. Найвялікшая трагедыя людзкасьці ў тым, што ня было яшчэ такога шчасьлівага пэрыяду, каб большасьць людзей на сьвеце знала Хрыста і выконвала яго наказы.

Хрысьціянства не апраўдала сябе ня дзеля таго, што ня мае поўнавартаснай рэцэпты на цярпеньні чалавека, але толькі таму, што сьвет ня жыў хрысьціянствам.

Калі на пачатку V стаг. сьв. Аўгустын змагаўся з паганізмам і калі ставіўся закід непатрэбшчыны хрысьціянства як рэлігіі для дзяржаўнага ладу, тады вучоны і сьвяты Біскуп Гіппоны адказаў:

«Няхай-жа тыя, якія цьвердзяць, што Хрыстова навука ідзе насуперак дзяржаве, дазволяць утварыць армію зложаную з такіх жаўнераў, якіх хоча бачыць навука чрыста. Нахай-жа дазволяць даць нам такіх грамадзян, такіх мужоў і такія сужонкі, такіх бацькоў і дзяцей, такіх загадчыкаў і слуг, такіх каралёў, такіх судзьдзяў, о, скажу больш, такіх выплатнікаў, такіх зьбіраючых плату — якімі іх хрысьціянская навука і рэлігія быць навучылі. Тады няхай асьмелюцца сказаць, што яна не пагаджаецца з дабрабытам дзяржавы. Мала гэтага, але будуць змушаныя прызнаць, што калі-б навука Хрыста была слуханай і ўводжанай у жыцьцё, была-б яна збаўленьнем дзяржавы». (Ліст да Марцэлліна, 412 г. Мігнэ, П. Л. т. 33, коль. 532).

Шчыра праводжаная ў жыцьці навука Хрыста родзіць супакой, які ёсьць вынікам ладу ў галінах прыроднай і надпрыроднай.

Аб гэтакім супакою сьпявалі анёлы ў каляднюю ноч, калі радзіўся Збаўца сьвету. «Хвала на вышыні Богу, а на зямлі супакой людзям добрае волі».

а. Ч. Сіповіч

Перадача узнагародау Нобля

Сёлетнія ляўрэаты ўзнагароды Нобля для літаратуры, мэдыцыны, фізыкі й хіміі атрымалі 10 сьнежаня ў штокгольмскай канцэртнай залі з рук швэдзкага караля атэстаты аб узнагародзе. Падчас урачыстага акту былі прысутнымі сябры каралеўскай сям'і й прадстаўнікі швэдзкай навукі, культуры й палітыкі.

Ляўрэатамі ўзнагароды Нобля ў гэтым годзе зьяўляюцца:

1. Францускі пісьменьнік Франсуа Мор'як (літаратура).

2. Прафэсар Сэльман А. Уоксмэн зь Інстытуту мікрабіялёгіі амэрыканскага Ратгэрс-унівэрсытэту, які палажыў вялікія заслугі ў кірунку вынаходніцтва стрэптаміцыны, што мае вялікае значэньне для мэдыцыны.

3. Амэрыканскі фізык Др. Фэлікс Блёч (Стэнфорд-унівэрсытэт, Каліфорнія) і праф. Эдвард Парсэль (Гарвардзкі ўнівэрсытэт), каторыя заслужыліся ў галіне прэцызыйнага вымяраньня магнэтычнага ядра.

4. Брытанскія хімікі Др. Арчэр Мартын (Дзяржаўны Інстытут мэдыцынскага дасьледваньня ў Лёндане) і Др. Рычард Сыдж (Дасьледчы Інстытут Роўвэта ў Бакбэрн), якія атрымалі ўзнагароды для хіміі за адкрыцьцё новых мэтадаў у галіне хроматаграфіі.

Кажная ўзнагарода выносіць 171.000 швэдзкіх каронаў (140.000 нямецкіх марак).

У КЦАБ-е трашчыць

Апошнім часам з усіх бакоў прыходзяць чуткі, што зь нядаўна змантавым КЦАБ-ам далёка ня ўсё ў парадку, што гэтая арганізацыя, пабудаваная на штучных і хісткіх фундамэнтах, пачынае ўжо трашчэць у сваіх асновах. Гэтак, між іншым, газэта «Украінскі Самостыйнік» у нумары за 14 сьнежаня сёлета ў зацемцы пад нядвузначным загалоўкам «Ці пачатак канца?» паведамляе:

«Як даведваемся з пэўных жаролаў, у г. зв. Амэрыканскім Камітэце Вызваленьня Народаў Расеі, у ягонай «эўрапэйскай сталіцы» Мюнхэне, з днём 1-га сьнежаня 1952 г., пачалі масава звальняць сяброў пэрсаналу. Звольнена ўжо 30 амэрыканцаў, працаўнікоў Камітэту, як таксама шмат працаўнікоў нямецкай нацыянальнасьці.

У сувязі з гэтым у колах расейскіх адзінанедзялімцаў г. зв. КЦАБ-у паўстала паніка й страх перад стратай «джобу». Ці гэта пачатак новага палітычнага курсу з Вашынгтону, пакажа будучыня...»

Далей украінская газэта паведамляе: «Грузінскія прадстаўнікі ў КЦАБ-е — **Е. Гэгэчкоры і Гваршэлядзе** і азэрбайджанскія прадстаўнікі сп. сп. **Хаджыбэйлі, Джангунбэй** і **Акбэр Шэйхульіслям** пастанавілі выступіць з КЦАБ-у таму, што яны пераканаліся, што гэта ёсьць толькі адзінанедзялімаўскі абман, а яны й надалей стаяць на базе поўнай незалежнасьці каўкаскіх народаў. Успомненыя прадстаўнікі мелі заключыць дагавор зь іншымі самастойніцкімі каўкаскімі асяродкамі, што яны пакінуць КЦАБ, бо ён зьяўляецца прыгатаваньнем новага паняволеньня іхных народаў».

Але гэта яшчэ ня ўсё. Як даведваемся з аўтарытэтных каўкаскіх колаў, нядаўна адбылася ў Парыжы нарада прадстаўнікоў палітычных арганізацыяў народаў Каўказу як з Эўропы, гэтак і спэцыяльна прыехаўшых з Турэччыны, між імі й прадстаўнікоў найбольш аўтарытэтнай армянскай палітычнай арганізацыі «дашнакоў». На канфэрэнцыі ўсе палітычныя групы каўкаскіх народаў, тыя, што ўвайшлі ў КЦАБ, як і тыя, што да КЦАБ-у аднесьліся нэгатыўна, узгоднілі сваё становішча ў дачыненьні да гэтае арганізацыі й пастанавілі выступаць у гэтай справе ўсе салідарна. Ня можа быць і мовы аб тым, што гэтае ўзгадненьне палітычнай пазыцыі каўкасцаў магло быць дасягнутым на базе палітычнай праграмы **КЦАБ-у**.

Але найбольшую сэнсацыю выклікала зусім верагодная вестка што тры расейскія арганізацыі, якія ўваходзяць у КЦАБ, за выключэньнем толькі «Расейскага Народнага Руху» Нікалаеўскага, зьвярнуліся з афіцыяльным пісьмом да Старшыні Амэрыканскага Камітэту адмірала Стывэнса з катэгарычным, навет чуць ня ультыматыўным, дамаганьнем увесьці ў КЦАБ украінскую групу Гулая й беларускага Зарэчнага зь ягоным «Беларускім Вызвольным Рухам». Пры чым, гэтае пісьмо меў падпісаць сам Мельгуноў, але не ад свайго «Саюзу Змаганьня за Вызваленьне Расеі», а як старшыня Цэнтральнага Бюра КЦАБ-у. Як нас далей інфармуюць, адмірал Стывэнс меў прысланць на гэтае пісьмо свой войстры адказ, які выклікаў вялікую канстэрнацыю й завайстрыў і так напружаныя дачыненьні між расейцамі й нерасейцамі ў КЦАБ-е.

Аб тым, што КЦАБ чакае падобны лёс, які раней спаткаў ненароджаны СОНР, мог-бы сьветчыць факт, што ў справе пушчэньня ў рух радыястанцыі «Вызваленьне», што самі амэрыканцы ўважалі раней за няцерпячае адвалокі заданьне, нічога цяпер ня робіцца, а расейскія газэты, якія знаходзіліся на гойным фондзе Амэрыканскага Камітэту і ўсьцяж павялічалі колькасьць сваіх балонаў, пачалі цяпер адкрыта наракаць на «финансовые затруднения» й абмяжсўваць колькасьць сваіх выданьняў.

Усё гэта як ня трэба лепей пацьвярджае ня раз выказваны намі пагляд, што ніякія натугі ані амэрыканскія даляры ня ў сілах будуць склеіць нейкага супольнага цэнтру паняволеных народаў з расейскімі імпэрыялістымі, якія толькі й мрояць аб далейшым паняволеньні нерасейскіх народаў.

Тымчасовы Каардынацыйны Камітэт Беларускіх Арганізацыяў у Аўстраліі

Яго Міласьці Прэзыдэнту Рады БНР Спадару М. Абрамчыку ў Парыжы

З нагоды калядніх сьвятаў і надыходзячага Новага 19:3 году ад імя рэпрэзэнтаваных намі чатырох беларускіх арганізацыяў складаем Вам, Спадар Прэзыдэнт, найлепшыя нашыя пажаданьні посьпеху ў працы, здароўя й вытрываласьці.

Жыве БНР!

Старшыня Камітэту Др. П. Гайдзель

Сакратар Др. Я. Малецкі

Сыднэй, 20. 12, 1952

*

Аўстралійскі Сэктар Рады БНР гэтым мае гонар вітаць з Новым Годам усіх Сяброў Радных, а таксама Сяброў Ураду БНР.

Няхай жыве адзінства й згода ў радох незалежніцкіх змагароў!

Урад Сэктару

Сыднэй, 19. 12. 1952

ЯНКА КУПАЛА

На Куцьцю

I

На небе зоры ўжо мігцяць,
На полі срыбны сьнег іскрыцца:
На бел-сьвет дзівы выпраўляць
Пляцецца ночка-чараўніца.

Глуш абнялася зь цішынёй
І спавівае ўсё у чары,
Паўзуць і сеюць шорах свой
Старым парадкам цені-мары.

Вылазе зь цемры бледны звод,
Глядзіць сьлінём на долы, горы
І тут і там пускае ў ход
Свае нямыя загаворы.

І тут і тамка свой прыгон
Распасьцірае царства ночы;
Салодкі сон, магільны сон
Сьмяецца сьвету ўсяму ў вочы.

II

Заныла ўсё, замёрла ўсё,
Ня сьпіць адвечнае замчышча:
Там пачынаецца жыцьцё
Ў вагнёх старога папялішча.

Іскрыстым, бліскатным сьвятлом
Заліты княскія сьвятліцы,
Дружына вольная кругом
Сталоў дубовых варушыцца.

Залататкані абрусы
З сталоў зьвісаюць дыванамі,
На абрусох чысьцей расы
Віно красуецца каўшамі.

Духі мінуўшчыны куцьцю
На старасьвецкі лад спраўляюць.
Даўно бываламу жыцьцю
Дары належныя складаюць.

III

На беласьнежны на пасад
Усходзе князь, усходзе княжна;
За імі слуг пачэсны рад
Стаіць задумліва, суважна.

Агні брыльлянтаў, як зарніц,
Зіяюць з княжацкай кароны, —
Краса б'е з князеўных зраніц,
Як бліск маланак развуглёны.

Зьвярнулі вочы ўсе ў іх бок,
Прымоўклі гоманы дружыны;
Ўсіх званых зблізку і здалёк
Саколім вокам князь акінуў.

Бярэ коўш соладка віна,
П'е за дружыну маладую,
І княжна з князем п'е да дна;
Князь гутарку навёў такую:

IV

«Адзін, адзін раз толькі ў год
Зьбірацца можам з ласкі Рока,
Каб год іржавы карагод
Зганяць зь мінуўшчыны далёкай

Нас не кранулі косы зьмен:
Царым мы ў дум жывых гэйнале
Хоць на надмурах гэтых сьцен
Другія наш пасад занялі.

Багі другія верх бяруць,
Суды вядуць над нашым краем,
Сьвяціцельні-ж нашы не замруць,
Што ў сэрцах вольных рась-
сьвятляем.

Прашу паклікаці ганцоў
І мейсца даці ім па чэсьці:
Ад нашых стоптаных капцоў
Якія нам прыносяць весьці?...»

V

Закончыў князь, махнуў рукой;
Уходзяць тры ганцы ў сьвятліцу
Ідуць суважнаю ступой
І князю й княжне пакланіцца.

А першы гэткі сьветлы быў,
Як небам сланыя праменьні:
Ў руцэ меў сьветач, што на зьдзіў
Усе усюды зводзіў цені.

А быў другі і з ног і з рук,
Як гром з жывымі пярунамі:
Ў руцэ меў стрэл жалезных пук
І лук стальны меў за плячамі.

А трэці быў і раб і цар,
І слаб і дуж ўва ўсякім дзеле,
Як вечнасьць, молад быў і стар;
Меў гусьлі — на грудзёх віселі.

VI

І першы князю гэткі сказ
І княжне скажа міласьцівай:
«Я абыйшоў іх тройчы раз
І відзеў, што яшчэ ўсе жывы.

А толькі ўсё той самы лад;
З вачэй ня зьняты йшчэ павязкі,
Ці йдуць уперад ці назад,
Відны сьляды цямрычнай ласкі.

А як ішоў між іх зь сьвятлом,
Яны пачулі, ах, пачулі:
Сьляпым замораныя сном,
Худыя рукі ў высь цягнулі.

За мною ўсьцяж, і тут і там,
Іх вусны бледныя шапталі»:
«Аддайце сонца наша нам!
Нашто схавалі — расхваталі?»

VII

Другі за першым князю сказ
І княжне скажа міласьцівай:
«Я абыйшоў іх тройчы раз
І відзеў, што яны ўсе жывы.

А топчуць толькі ўсё той сьлед,
Валочаць ёрмы за сабою;
Ці ўбачаць корч, ці ўбачаць цьвет
Аднэю жаліца сьлязою.

А як чапнуў стралой аб лук,
Яны скрануліся ў прасоньні,
І столькі, столькі крэпкіх рук
К маёй паціснулася броні.

За мною ўсьцяж, і тут і там,
Іх вусны бледныя шапталі»:
«Аддайце славу нашу нам!
Нашто схавалі — расхапалі?»

VIII

І трэці князю гэткі сказ
І княжне скажа міласьцівай:
«Я абыйшоў іх тройчы раз
І відзеў, што яны ўсе жывы.

А толькі торг усё ідзе
Над іх душою патаптанай;
Яны, як цені, ў грамадзе
Маўчаць і йдуць на пір паганы.

А як я ўдарыў па струне,
Замятушыліся, як пчолы,
І на гарэ і нізіне
Мне падавалі голас кволы.

За мною ўсьцяж, і тут і там,
Іх вусны бледныя шапталі»:
«Аддайце песьню нашу нам!
Нашто схавалі — расхапалі?»

IX

Сказаўшы так, маўчаць ганцы,
Маўчыць і князь крыху часіны,
І дасьць адказ такі ў канцы
Ганцом на іхныя навіны:

«Ня ўмруць, ня ўмруць ужо яны
Раз хочуць сонца, славы, песьні;
Заб'юць ім зычныя званы
Прабудным звонам на прадвесьні

Сваёй забранай старане,
Скаваннай мучаніцы-княжне
Ўзьнясуць пасад на кургане
На панаваньне недасяжна.

На дзеле — кажны йшчэ слугой,
У думках — вольныя ўжо людзі,
Над сэрцам іх, над іх душой
Наш дух лунаці вечна будзе.

X

Вы, другі верныя, ганцы,
Як летась, сёлета, налета
Ўсе пагранічныя капцы
Абходзьце зноў з маім прыветам

Гусьлямі, лукам і сьвятлом
Будзіце, клічце і сьвяціце,
І так спанўйце іхнім сном,
Каб сон іх шчэз і ўсталі ў жыцьці

А покуль поўнач ня прыйшла,
Вясьці бяседу будзем далей;
Засядзьце ўсе кругом стала,
Хай зазьвініць віно ў крышталі.

А чарку першую ўзьнясём
За цень мінуўшчыны у сеці,
Другой к цяперешчыне прап'ём,
Праславім будучыню трэцяй».

XI

Садзіцца княжна, князь, кругом
Садзіцца вольная дружына;
Шуміць бяседа за сталом,
Плыве часіна за часінай.

І разгараецца ясьней
Паходня радасьці забытай,
І сьветазарнасьцяй сваей
Вясёлкі сее самавіты.

Ямчэй нацягваецца лук,
Цэль расьсякаюць агністрэлы,
Дрыжыць паўчына і павук,
Дрыжыць прыблудак ачарнелы.

Рахкочуць гусьлі звон-у-звон,
На бел-сьвет розгалас нясецца,
Як бел-сьвет, коціцца разгон
І ў думцы казкай раздаецца.

XII

Плыве шумліва, як рака,
Бяседа вольная такая,
А ўжо нявідзіма рука
На небе поўнач адзначае.

Залопаў крыльлямі пятух, —
І ціхне-ціхне ўсё ў замчышчы;
Замоўк разгул, агонь патух,
Старое згасла папялішча.

На пустку ўзбрыўшы воўк завыў,
Пуціну заяц перамерыў...
А быў тут хто або ня быў, —
І так і гэтак мала веры.

І так і гэтак свой прыгон
Распасьцірае царства ночы:
Салодкі сон, магільны сон
Сьмяецца сьвету ўсяму ў вочы.

Янка Купала

Дауно насьпеушая справа

ДА ПЫТАНЬНЯ СТВАРЭНЬНЯ ПАЛІТ ЫЧНАГА ЦЭНТРУ НЕРАСЕЙСКІХ НАРОДАЎ

МІНУЎШЧЫНЯ НАС НІЧОГА НЕ НАВУЧЫЛА

З пасярод некалькі аснаўных прычынаў, чаму нерасейскія народы былай царскай Расеі не змаглі ўтрымаць абвешчаных і створаных імі ў 1917—18 г. г. незалежных дзяржаваў, была, між іншымі, адсутнасьць цеснага ўзаемнага супрацоўніцтва, узгодненага супольнага пляну й каардынацыі дзеяньня, у чым, да рэчы, згодныя бадай што ўсе палітыкі гэтых народаў. Кажны народ, праяўляючы задзіўляючы гэраізм і не шкадуючы ахвяраў за сваю вызвольную справу, дзеіў на собскую руку, ягоная палітычная й вайсковая дзейнасьць была ізаляваная ад такой-жа дзейнасьці іншых народаў, што расейскаму бальшавізму дало магчымасьць хутка расправіцца з кажным паасобку.

Здавалася-б тады, што з гэтых падзеяў мінулага кажны з паняволеных народаў, у васаблівасьці іхныя палітычныя кіраўніцтвы павінны былі-б выцягнуць адпаведную навуку на будучыню. Гэтыя народы, вядучы сваё няўпыннае змаганьне за дасягненьне мэтаў, якіх не ўдалося дасягнуць пасьля першае сусьветнае вайны, здавалося-б, павінны былі-б вызнаць цеснае між сабою супрацоўніцтва й каардынаваньне супольнага дзеяньня за адзін з найважнейшых пунктаў сваей вызвольнай стратэгіі. Палітычныя эміграцыі гэтых народаў, якія асабліва сяньня, у сувязі зь нязвычайным завастрэньнем дачыненьняў між Захадам і Ўсходам і насьпяваньнем няухільнага між імі ваеннага канфлікту, моцна зактывізавалі сваю палітычную дзейнасьць, павінны-б былі справе кансалідацыі супольных сілаў, узгадненьню й каардынацыі сваей палітычнай лініі, узгодненай і для ўсіх спрыймальнай канцэпцыі перабудовы падсавецкага Ўсходу, як і ўстанаўленьню пляну супольнае акцыі на будучыню ў выпадку эвэнтуальнай вайны з Савецкім Саюзам прысьвяціць галоўную ўвагу. Асабліва важнае мае ў гэтых дачыненьнях значэньне супольнае і ўзгодненае выступленьне палітычных прадстаўніцтваў гэтых народаў навонкі, перад адказнымі палітычнымі дзейнікамі заходняга, перадусім амэрыканскага, сьвету, які сяньня пачаў цікавіцца нашай вызвольнай праблемай і прадпрыймаць канкрэтныя меры дзеля выкарыстаньня нашых вызвольных сілаў у супольным змаганьні з бальшавізмам.

Калі прыгледзіцца да дасюлешняй дзейнасьці палітычных эміграцыяў паняволеных народаў, дык трэба, на жаль, прыйсьці да вывадаў даволі сумных. Агульнай каардынацыі дзейнасьці й ейных плянаў на будучыню сярод эміграцыяў нерасейскіх народаў фактычна няма, а тое, што рабілася й робіцца ў гэтым кірунку, зьяўляецца далёка недастатковым. Ужо той факт, што да гэтага часу не паўстаў на эміграцыі супольны палітычны, або прынамсі каардынайцыйны, цэнтр нерасейскіх народаў Савецкага Саюзу, вымоўна гаворыць за тым, што супрацоўніцтва між імі яшчэ не пастаўленае на адпаведнай узроўні, ёсьць нясыстэматычным і прыпадковым. Наколькі адмоўна адбілася на супольных інтарэсах паняволеных народаў адсутнасьць такога цэнтру, паказала акцыя Амэрыканскага Камітэту Вызваленьня Народаў Расеі ў кірунку мантаваньня супольнага з расейцамі антыбальшавіцкага фронту. Замест гаварыць з агульнай рэпрэзэнтацыяй нерасейскіх народаў, як з паважнай сілай, якая магла-б зраўнаважыць, калі навет ня пераважыць, сілы расейскія, Амэрыканскі Камітэт і расейцы мелі ўсе магчымасьці з кажнай нерасейскай нацыяй дагаварвацца асобна, аднэй ісьці на большыя, як паказаў прыклад з грузінамі, другой на меншыя ўступкі, выкарыстоўваць розныя апартуністычныя элемэнты й авантурыстычныя фікцыі дзеля шантажаваньня й зашахоўваньня запраўдных і аўтарытэтных нацыянальных прадстаўніцтваў, або замяняць імі апошнія. Шкодныя вынікі такой сытуацыі не далі на сябе доўга чакаць. Гэта й прывяло да паўстаньня КЦАБ-у зь ягонай сяньняшняй арганізацыйнай структурай і палітычнай праграмай, якія для нерасейскіх народаў пад кажным паглядам зьяўляюцца не да прыняцьця. Сяньня, на аснове практыкі мантаваньня КЦАБ-у, можна быць амаль пэўным, што калі-б нацыянальныя прадстаўніцтвы нерасейскіх народаў былі скансалідаваныя й выступалі навонкі за пасярэдніцтвам супольнага цэнтру, як іхнай міжнацыянальнай рэпрэзэнтацыі, дык КЦАБ у тэй форме й з тэй палітычнай праграмай, якім ёсьць ён сяньня, паўстаць ня мог-бы, і ёсьць шмат дадзеных на тое- што ўжо даўно існавала-б і дзеіла-б, замест няўдалага эрзацу праектаванага амэрыканцамі цэнтру ў форме КЦАБ-у, запраўды дэмакратычная, абапёртая на прынцыпе роўнасьці й раўнапраўнасьці ейных партнэраў, антыбальшавіцкая арганізацыя падсавецкіх народаў навет незалежна ад таго, ці знайшліся-б такія расейскія дэмакратычныя групы, што згадзіліся-б прыняць антыімпэрыялістычную плятформу, ці не, бо амэрыканцы з такім цэнтрам нерасейскіх народаў былі-б змушаныя лічыцца ня меней, чымся з расейцамі.

ПЕРАШКОДЫ МОГУЦЬ І ПАВІННЫ БЫЦЬ ПЕРАМОЖАНЫЯ

Калі прааналізаваць узаемадачыненьні палітычных прадстаўніцтваў паняволеных народаў СССР і канцэпцыі іхнага змаганьня, дык ня цяжка прыйсьці да перакананьня, што гэтыя палітычныя дзейнікі, будучы заабсэрбаванымі дробнымі й неактуальнымі на сяньня справамі, ня бачаць за імі сваей аснаўной мэты, якой ёсьць і можа быць іхнае вызваленьне й адбудова собскай дзяржаўнасьці. Выглядае, што палітыкі паняволеных народаў заглядаюцца на справу свайго вызваленьня, як на акт, які сам сабой у вадпаведны мамэнт аўтаматычна зрэалізуецца, а таму ў сваіх палітычных плянах болей прысьвячаюць увагі справе будучых дзяржаўных межаў, палітычнай і гаспадарскай экспансыі і вынікаючых з гэтага супярэчнасьцяў зь іншымі народамі, чымсьці самой справе вызваленьня. Досыць сяньня пpаглядзіць карты паасобных народаў СССР, на якіх іхныя палітыкі вызначаюць межы сваіх будучых дзяржаваў, каб пабачыць, што некаторыя нацыі ўяўляюць гэтыя межы ня згодна з фактычным станам этнаграфічным, але паводля сваіх суб'ектыўных пажаданьняў, улазячы як найдалей на тэрыторыю сваіх суседзяў. Ясна, што такая каротказоркая палітыка ня можа ўзбудзіць узаемнага даверу між паасобнымі народамі, а тым болей прывесьці іх да шчырага палітычнага супрацоўніцтва.

Гэты нездаровы «імпэрыялізм» народаў, што ня маюць сваіх дзяржаваў і за здабыцьцё якіх яшчэ будуць змушаныя крывава змагацца, зьяўляецца аднэй з найвялікшых перашкодаў у наладжаньні супольнага палітычнага супрацоўніцтва, як і нечым недарэчным, карыкатуральным і нявымоўна шкодным для гэтых народаў, узятых паасобку і разам. Ці-ж не карысьней і разумней было-б усе такія няўзгодненыя спрэчныя пытаньні пакінуць у спакоі, адлажыць іх на будучыню, калі іх можна будзе вырашыць шляхам дэмакратычнага народнага волявыяўленьня або іншых пагадненьняў, а ўсю ўвагу сканцэнтраваць сяньня на справах кардынальных, без дасягненьня якіх ня можа навет быць і мовы аб рэалізацыі гэных дробных гранічных прэтэнсыяў, будучай экспансыі ці ролі ў будучай групе вольных народаў і дзяржаваў падсавецкага Ўсходу?

Другой прычынай, што стаяла дагэтуль на перашкодзе стварэньня аўтарытэтнага міжнацыянальнага цэнтру, была, на нашую думку, адсутнасьць нутранай кансалідацыі ў нутры палітычных эміграцыяў некаторых падсавецкіх народаў, якія не змаглі да апошняга часу стварыць адзінага собскага нацыянальнага прадстаўніцтва. Найбольш вымоўным прыкладам такіх нутраных разыходжаньняў у дадзеным выпадку могуць служыць украінцы, сярод якіх ёсьць аж некалькі канкуруючых палітычных групаў, кажная зь якіх хацела-б сябе бачыць у ролі агульнанацыянальнага прадстаўніцтва. Такое палажэньне, ясна, ня можа спрыяць міжнацыянальнай кансалідацыі, бо якая-б украінская група ня ўвайшла ў супольны палітычны цэнтр нерасейскіх народаў, у сілу сваей сытуацыі й сваіх асьпірацыяў у нутры ўкраінскага грамадзянства, зусім натуральным парадкам выклікала-б засьцярогі, а навет супрацьдзеяньне астальных, ня менш аўтарытэтных,

(Заканчэньне на 4 балоне)

Карэйскія пляны

Заходняя прэса апошнім часам прысьвячае шмат увагі нядаўнай візыце новавыбранага прэзыдэнта ЗША ген. Айзэнгаўэра ў Карэі й робіць розныя здагадкі што да далейшых плянаў карэйскае вайны. Да найбольш праўдападобных гіпатэзаў трэба залічыць высказваньні на гэтую тэму Р. Ф. у артыкуле, зьмешчаным пад вышэйшым загалоўкам у нямецкім тыднёвіку «Рэйнішэр Мэркур» за 12. 12. 52, зь якім ніжэй знаёмім нашых чытачоў.

Рэдакцыя

*

Згодна з сваім абяцаньнем Айзэнгаўэр лётаў на Карэю, але ад гэтага ня стаўся ніякі цуд. Яго паважаюць, што ён даканаў гэта сам асабіста. Тое, што ў сучасны мамэнт няма ніякіх новых вестак з далёкага паўвострава, у многіх мясцох было прынята з пачуцьцём палёгкі. Айзэнгаўэр заявіў, што ён ня думае аб пашырэньні канфлікту. Гэта выключае магчымасьць бамбардаваньня Манджурыі й выкарыстаньня нацыянальных кітайскіх збройных сілаў, чаго некаторыя якраз жадаюць. Айзэнгаўэр ня будзе наражаць на авантуру сваей краіны й цэлага сьвету.

Але новы прэзыдэнт зьяўляецца натуральна ня менш гатовым здаць Карэю. Можна прыпушчаць, што ён — адпаведна праграме дынамічнай замежнай палітыкі — навет прадпрыйме некаторую актыўнасьць у Карэі. Ён гаварыў аб тым, што пазыцыя Задзіночаных Нацыяў павінна быць узмоцненая. Гэта можа абазначаць, што зьяўляецца плянаванай новая афэнзыва ў канцы карэйскай зімы з ужыцьцём тактычнай атамнай зброі, маючы за мэту адсунуць лінію фронту да найвузейшай часьці паўвострава. Заашчаджаныя такім спосабам войскі маглі-б быць затрыманыя ў рэзэрве, а адначасна былі-б выкарыстаныя ў большым разьмеры войскі Паўдзённай Карэі. Такім чынам Айзэнгаўэр быў-бы бліжэйшым выкананьня свайго абяцаньня, апрача гэтага маглі-б тады французы разьлічваць на большае зацікаўленьне амэрыканцамі Індакітаем, што мела-б узноў пазытыўны ўплыў на разьвіцьцё эўрапэйскіх збраеньняў. Само сабой зразумела, усё гэта зьяўляюцца толькі далёкія прыпушчэньні, і калі-б зь якіх-колечы прычынаў немагчымай сталася большая афэнзыва, то нельга прадбачваць нейкага звароту ці канца вайны на Карэі.

Схільны да нэўтралітэту «Ле Монд» радзіць дзеля гэтага здаць Карэю. На думку гэтай газэты, паўвостраў зьяўляецца малога стратэгічнага значэньня, Задзіночаныя Нацыі сваю мэту — адкінуць агрэсара — фактычна дасягнулі, а сыстэма Сынгмана Ры не зьяўляецца годнай абароны. Гэта зьяўляецца небясьпечнай і дэмагагічна прыцягальнай тэзай, у чым бальшавікі будуць бачыць толькі азнакі слабасьці, затое яны заўсёды выказваюць схільнасьць да адступленьня, калі заўважаюць, што Захад зьяўляецца сільным.

Новы прэзыдэнт падчас паваротнай дарогі з Карэі праводзіў на Ціхім акіяне нарады із сваімі найважнейшымі супрацоўнікамі. У гэты мамэнт мы яшчэ ня ведаем, які прыйме курс новая амэрыканская замежная палітыка ў Усходняй Азыі. Але можна быць пэўным, што Айзэнгаўэр ня пойдзе на небясьпечную авантуру, як і не паддасца самагубнаму дэфэтызму. Ягоныя назначэньні, якія ён правёў, і асьветчаньні, якія ён зрабіў пасьля сваго выбару, даказваюць, што ён будзе весьці сваю палітыку бяз увагі на дактрынэрскія або партыйныя эгаістычныя інтарэсы. Гэтаму трэзваму й сьвядомаму адказнасьці мужу можа Захад давяраць.

Весткі з шырокага сьвету

Айзэўнаўэр апрацоўвае пляны вайны ў Карэі. Пасьля заканчэньня сваей трохдзённай візыты ў Карэі, Айзэнгаўэр ад 8 сьнежаня знаходзіцца на крэйсары «Гэлена» ў паваротнай падарожжы ў ЗША, на якім увесь час адбывае тайныя нарады із сваімі найбліжэйшымі супрацоўнікамі ў справе праграмы будучага ўраду Амэрыкі, перадусім у справе далейшага вядзеньня карэйскай вайны. У нарадах прыймаюць удзел будучы міністар замежных справаў Далес, міністар нутраных справаў Мэк Кэй, міністар абароны Вільсон і міністар фінансаў Гамфрэй, якія разам зь ім адведвалі Карэю. Апрача іх, іншыя супрацоўнікі будучага прэзыдэнта, між імі былы ваенны губэрнатар у Нямеччыне Л. Клей, прыбылі спэцыяльна з Амэрыкі на борд крэйсара й прымаюць ужо ўдзел у далейшых нарадах.

Айзэнгаўэр спаткаецца з Мэк Артурам. Айзэнгаўэр, вяртаючыся з Карэі на крэйсары «Гэлена», зьвярнуўся тэлеграфічна да былага галоўнакамандуючага збройных сілаў Задзіночаных Нацыяў у Карэі ген. Мэк Артура з просьбай пазнаёміць яго зь ягоным плянам заканчэньня карэйскай вайны. Айзэнгаўэр запрапанаваў для гэтае мэты асабістае спатканьне зь ген. Мэк Артурам і апошні гэтую прапазыцыю прыняў. Генэрал Мэк Артур, як ведама, быў прэзыдэнтам Труманам на пачатку 1951 году адкліканы із свайго становішча дзеля таго, што ён адкрыта высказваўся за сваім плянам вядзеньня вайны, які быў супярэчным з палітыкай амэрыканскага ўраду. Апошнім часам Мэк Артур паведаміў, што ён мае апрацаваны плян заканчэньня вайны ў Карэі, які аднак з матываў бясьпечнасьці ня можа быць апублікаваным. Спадзяюцца ў паінфармаваных колах, што спатканьне Айзэнгаўэра з Мэк Артурам адбудзецца ў найбліжэйшых днях.

На карейскім фроньце зацішша. З прычыны вялікіх маразоў ужо ад даўжэйшага часу абмежваецца ваенная дзейнасьць на карэйскім фроньце да актыўнасьці лётніцтва, тады, калі наземныя апэрацыі зводзяцца толькі да спарадычных артылерыйскіх перастрэлак і дзейнасьці разьведвальных аддзелаў. 10 сьнежаня два кітайскія батальёны прабавалі атакаваць пазыцыі ЗН над ракой Імын на заходнім адрэзку фронту, але былі адбітыя. Лёгкія й цяжкія бамбавікі ЗН, якія часткава стартуюць з авіяносцаў, прадаўжаюць і надалей атакаваць калёны пастачаньня ворага, як і ваенную індустрыю Паўночнай Карэі.

Французы спадзяюцца неспадзяванага ўдару ў Індакітаі. Зацішша вакол акружанай камуністычнымі паўстанцамі Ветміну французскай крэпасьці Назам, якое пануе ўжо некалькі дзён, непакоіць французскае камандаваньне ў Індакітаі. Французы спадзяюцца, што камуністычныя сілы былі адцягнутыя з падНазаму з мэтаю неспадзяванага заатакаваньня іншага важнага для французаў пункту. Уважаецца за магчымае, што камуністыя заатакуюць цяпер Ляй Чоў, сталіцу правінцыі Таі, якая ўжо ад некалькі тыдняў знаходзіцца пад тэрорам дробных камуністычных аддзелаў. Камуністычныя паўстанцы Ветміну дагэтуль прыпускалі дзьве атакі супраць Назаму, але былі зь вялікімі для іх стратамі адбітыя.

Крывавыя заварушэньні ў Мароко. Трываючае ад даўжэйшага часу напружаньне ў паўночна-афрыканскіх французскіх уладаньнях вылілася 7 і 8 сьнежаня ў крывавыя заварушэньні, падчас якіх, пасьля ўвядзеньня ў акцыю французскіх войскаў, было многа забітых і раненых. Непасрэднай прычынай неспакояў былі страйкі, пры помачы якіх мароканцы дэманстравалі супраць замардаваньня лідэра туніскіх прафэсыянальных саюзаў. Асабліва цяжкія выпадкі мелі месца ў мараканскім горадзе Касаблянцы, дзе ў мараканскім квартале гораду былі знойдзеныя змасакраваныя трупы двух цывільных французаў. Калі 3.000 дэманстрантаў заатакавалі паліцэйскія пасты, французскія каляніяльныя вайсковыя аддзелы адкрылі па дэманстрантах агонь. У выніку гэтага было забітых 57 чалавек, у тым ліку сем эўрапэйцаў, а звыш 200 асобаў знаходзіцца ў шпіталях. Дзякуючы войстраму вайсковаму супрацьдзеяньню, — між іншым у Касаблянцы былі ўжытыя танкі — наступіла ўспакаеньне. Далейшымі контрамерамі была забарона 11 сьнежаня дзейнасьці ў французскім пратэктараце ў Мароко камуністычнай партыі і мараканскага незалежніцкага руху п. н. «Істыгляль», як і арышты многіх мараканскіх палітыкаў, перадусім камуністых.

Справа Тунісу на парадку дзенным ЗН. Пасьля заканчэньня дэбатаў над справай Карэі прыняцьцем індыйскага праекту, распачала палітычная камісыя ЗН другі пункт свайго парадку дня, якім ёсьць пытаньне Тунісу. Дэбаты над пытаньнем Тунісу былі французскай дэлегацыяй збайкатаваныя. Францыя трымаецца пагляду, што Туніс зьяўляецца нутранай французскай справай і Задзіночаныя Нацыі не павінны ў яе ўмешвацца. Брытанская дэлегацыя падтрымлівае ў гэтым пытаньні пазыцыю Францыі. Амэрыка, арабскія дзяржавы, як і некаторыя іншыя краіны Захаду высказаліся за тым, што ЗН мае права разглядаць гэтае пытаньне. Ніякая ў гэтай справе пастанова яшчэ ня была прынятая.

Далейшыя арышты ў Чэхаславаччыне. Белградзкае радыё, паклікаючыся на ўрадавае інфармацыйнае агенцтва Югаславіі «Таньюг», паведаміла 8 сьнежаня аб новай хвалі арыштаў у Чэхаславаччыне, ахвяраю якіх пала пяць былых міністраў Чэхаславаччыны на чале з былым прэм'ерам Здэнкам Фірлінгерам. Апрача Фірлінгера, былі арыштаваныя былы ваенны міністар ген. Людвік Свабода, былы міністар замежных справаў Антон Грэгор, былы міністар дзяржаўнай бясьпечнасьці Уладзімер Копрыва, былы міністар працы Эўцэн Эрбан і былы міністар цяжкага машынабудаўніцтва Густаў Клімэнт. Далей многа было арыштаваных іншых сяброў камуністычнай партыі Чэхаславаччыны.

Перад паказовым працэсам у Ўсходняй Нямеччыне. Як паведаміла заходнябэрлінская газэта «Тэлеграф», 9 сьнежаня быў арыштаваны ў усходнім Бэрліне Гэрман Матэрн, сябра палітбюра СЕД і кіраўнік цэнтральнай партыйнай кантрольнай камісыі, які займаў такім чынам ключовыя становішчы ў партыйнай герархіі. Яму закідаюць, што ён меў сувязі з засуджанай нядаўна групай чэхаславацкіх камуністых на чале з Сланскім. «Тэлеграф» далей паведамляе, што Матэрн будзе праўдападобна галоўным абвінавачаным у паказовым працэсе, які цяпер прыгатаўляецца на ўзор паказовага працэсу ў Празе. Ужо апрацоўваецца акт абвінавачаньня таксама супраць былага сябры цэнтральнага камітэту СЕД Мэркэра, як і іншых высокіх дзяржаўных функцыянэраў савецкае зоны, між імі, супраць былага генэральнага дырэктара чыгункі Крайкэмаера. Прозьвішчы іншых абвінавачаных яшчэ ня ведамыя.

Вышынскі выехаў зь Нью Ёрку. Савецкі міністар замежных справаў Вышынскі, які ачольваў савецкую дэлегацыю на пленарнай сэсыі ЗН, 9 сьнежаня пакінуў Нью Ёрк і выехаў у Савецкі Саюз. Падчас ад'езду асьветчыў ён прадстаўніком прэсы, што пленарная сэсыя «не зьяўляецца інструмэнтам міру».

Перад новымі рэформамі ў Эгіпце. Прэм'ер-міністар Эгіпту ген. Наджыб падаў 10 сьнежаня да ведама, што будзе грунтоўна зьмененая эгіпская канстытуцыя й што пакліканая ўжо спэцыяльная камісыя для апрацаваньня праекту новай канстытуцыі. У сувязі з гэтым дасюлешняя канстытуцыя ўжо не абавязвае, а да часу апрацаваньня новай канстытуцыі атрымаў эгіпскі ўрад поўныя паўнамоцтвы. Хаця ген. Наджыб нічога ня ўспомніў аб ліквідацыі манархіі, аднак уважаецца, што новая канстытуцыя будзе мець рэспубліканскі характар. Паводля дасюлешняй канстытуцыі, заявіў ген. Наджыб, эгіпскі парлямант знаходзіўся пад уплывам ураду, а ў новай канстытуцыі ўрад павінен быць адказным перад парлямантам. Зьмена канстытуцыі, паводля ген. Наджыба, зьяўляецца неабходнай дзеля дасягненьня мэтаў вайсковага перавароту.

Амэрыканцы будуць купляць пэрскую нафту. Міністэрства замежных справаў ЗША афіцыяльна паведаміла, што амэрыканскі ўрад ня мае нічога проціў, каб амэрыканскія нафтавыя таварыствы куплялі непасрэдна нафту ў Пэрсыі паміма брытанскай забароны. Гэтым супольны ангельска-амэрыканскі фронт у пэрскім нафтавым канфлікце зьяўляецца зломаным.

Кардынал Спэльман у Карэі. Каталіцкі арцыбіскуп у Нью Ёрку, кардынал Спэльман, 17 сьнежаня выляцеў у Карэю, дзе, як і ў мінулым годзе, будзе цэлебраваць падчас калядніх сьвятаў тры імшы для жаўнераў на фроньце.

Зьмяншаюцца збраеньні Атлянтычнага пакту. Збройныя сілы Атлянтычнага пакту ў Эўропе дасягнулі з канцом бягучага году стан 25 поўнасьцю змабілізаваных дывізыяў, прадбачаны пастановай канфэрэнцыі ў Лісбоне НАТО ў лютым сёлета. Затое ў канцы 1953 году гэты стан будзе на 15% ніжэйшы ад запраектаванага ў Лісбоне. Гэткія дадзеныя падае агенцыя Ройтэр, абапіраючыся на аблічэньнях сваіх карэспандэнтаў з 14 сталіцаў дзяржаваў, што ўваходзяць у склад Атлянтычнага пакту. Апрача 25 дывізыяў лінейных, атлянтычныя збройныя сілы будуць мець 25 запасных дывізыяў, як прадбачана ў Лісбоне, але гэтыя апошнія ня будуць аднак мець поўнага складу ані дастатковага ўзбраеньня. Што датычыцца лётніцтва, дык у гэтым годзе ня будзе дасягнуты прадугледжаны стан 4.000 самалётаў усякіх тыпаў, а ў 1953 годзе розьніца між станам фактычным і заплянаваным будзе яшчэ большая. Ройтэр падае тры прычыны нявыкананьня праграмы НАТО: 1. сталы й што раз большы адплыў альянцкіх сілаў на Ўсход, перадусім у Карэю й Індакітай, 2. ашчаднасьцёвыя абмежаваньні плянаў збраеньняў паасобнымі дзяржавамі і 3. факт, што некаторыя дзяржавы за аптымістычна ацэньвалі ў Лісбоне свае прадукцыйныя магчымасьці.

Французскі абаронны бюджэт. Былы французскі прэм'ер-міністар Рэйно, а цяперашні старшыня фінансавай камісыі Нацыянальнага Сабраньня, асьветчыў 10 сьнежаня перад французска-брытанскай парлямацкай камісыяй, што Францыя выдае для абаронных мэтаў шмат болей, чымся Вялікабрытанія. Ён паказаў на тое, што французскія дзяржаўныя даходы зьяўляюцца на 30—40% ніжэйшыя за брытанскія, аднак Францыя выдае на абарону столькі сама, што й Вялікабрытанія. Таксама Францыя мае шмат болей жаўнераў пад зброяй чымся Вялікабрытанія.

Сусьветная прадукцыя нафты. Нядаўныя выпадкі ў Іраку былі прычынай, што заходні сьвет быў змушаны ўзноў зьвярнуць галоўную ўвагу на Блізкі Ўсход. Ірак із сваей прадукцыяй 8,3 мільёнаў тонаў нафты ў год стаіць на 8 месцы між іншымі краінамі сьвету, выдабываньне нафты якога ў гэтым годзе павялічылася на 2,1 мільёнаў тонаў. Наколькі адмоўны мела ўплыў нацыяналізацыя нафтавай індустрыі ў Пэрсыі, паказвае факт, што гэты край у 1951 годзе выпрадукаваў нафты толькі 16,8 мільёнаў тонаў супраць 31,8 мільёнаў у 1950 годзе. Такім чынам Пэрсыя зыйшла з 4 на 6 месца ў сусьветнай прадукцыі нафты. На цэлым сьвеце ў 1951 годзе было выпрадукавана 590 мільёнаў тонаў нафты, паименна: ЗША — 307,5 мільёнаў тонаў, Вэнэцуэля — 89,0, СССР — 42,4, Саўдзі-Арабія — 37,5, Кувэйт — 28,3, Пэрсыя — 16,9, Мэксыка — 11,0, Ірак — 8,4, Інданэзыя — 7,4, Канада — 6,2, Калюмбія — 5,4, Брытанскае Борнэо — 5,0, Румынія — 4,3, Аргентына — 3,5, Трынідад — 3,0, Эгіпт — 2,4, Оатар — 2,3, Аўстрыя — 2,3, Пэру — 2,1, Барэйн — 1,5, Заходняя Нямеччына — 1,4, астальныя краіны — 2,2. Разам — 590,0 мільёнаў тонаў.

Дауно насьпеушая справа

(Заканчэньне)

украінскіх угрупаваньняў. Хаця гэтая прычына зьяўляецца таксама важнай, аднак, нам здаецца, ня ёсьць яна непераможнай. Калі ўсе, навет узаемна варожыя ўкраінскія палітычныя арганізацыі знайшлі супольную мову ў сваей дэклярацыі з 25 чэрвеня 1952 году ў справе акцыі Амэрыканскага Камітэту, дык пры добрай волі магла-б быць знойдзеная гэтая супольная мова ў рамах прапанаванага намі супольнага цэнтру нерасейскіх народаў.

Апрача гэтых дзьвюх існуе, як нам здаецца, яшчэ трэйцяя прычына, аб якую разьбіваюцца намаганьні палітычных арганізацыяў нерасейскіх народаў СССР дзеля скаардынаваньня сваей вонкавай палітыкі, прычына бадай што найважнейшая. Прыглядаючыся да палітычнай дзейнасьці эміграцыяў з Усходу й іхных спробаў супольнае акцыі, таксама ня цяжка заўважыць, што некаторыя зь іх, апіраючыся або на вялікую лічбовасьць свайго народу ,або на ступень сваей арганізаванасьці, нацыянальнай дасьпеласьці й палітычнай актыўнасьці, або, напасьледак, на адно й другое, бяскрытычна пераацэньваюць свае магчымасьці і ўважаюць, што яны зьяўляюцца на столькі сільнымі, а іхная ўдзельная вага ёсьць на столькі вялікая, што ім выгадней выступаць перад заходнім сьветам зусім самастойна й незалежна ад іншых народай, якія, на іхную думку, могуць зьяўляцца толькі лішнім цяжарам для іхнай собскай акцыі. Апінія беларускай эміграцыі на столькі ўжо сталася ў гэтым пытаньні адназгоднай, што нашыя чытачы адразу здагадаюцца, — у чым мы ня сумляваемся — што маем на думцы ўкраінцаў (сярод народаў Каўказу да падобнай ролі пратэндуюць, здаецца, грузіны). Нам было-б прыемна, калі-б мы мыляліся, але многія факты паказваюць на тое, што нашыя прыпушчэньні правільныя. Беларускія эміграцыйныя палітыкі, як і палітычныя дзеячы іншых народаў з узаемадачыненьняў з украінцамі вынесьлі дасьветчаньне, што ўкраінскія колы ахвотна прыступаюць і самі ініцыююць толькі такія міжнацыянальныя арганізацыі, якія, як напрыклад АБН, могуць быць імі маёрызаванымі й манапалізаванымі для чыста ўкраінскіх мэтаў за кошт іншанацыянальных партнэраў. Калі-ж, аднак, гэтага дасягнуць ім не ўдаецца, тады ад такіх арганізацыяў яны староняцца, уважаючы за больш для сябе адпаведнае й выгаднае ісьці сваім собскім шляхам без спадарожніцтва зь іншымі.

На пацьверджаньне такой тактыкі можна прывесьці сьвежы мюнхэнскі прыклад. Пайменна, у Мюнхэне ад даўжэйшага часу вяліся інтэнсыўныя нарады палітычных прадстаўнікоў нерасейскіх народаў з метаю стварэньня супольнага цэнтру, які мог-бы выступіць перад палітычнымі дзейнікамі Захаду, у тым ліку й перад Амэрыканскім Камітэтам, як паважная палітычная сіла, зь якой апошнія былі-б змушаныя лічыцца ня меней, чымсьці з расейцамі й цэлым КЦАБ-ам. Думка была прыгожая, разумная й зусім на часе. Гэта тым болей, што паколькі расейцы разглядаюць сябе за адну палітычную групу, а ўсіх астальных «нацыяналаў», узятых разам, за групу другую, дык гэтыя «нацыяналы» й павінны былі-б дзеіць супольна, г. зн. супольным фронтам і супольнай арганізацыяй, а не ў раздроб. Адбылася вялікая колькасьць такіх нарадаў і быў апрацаваны праект статуту, які гарантаваў кажнай нацыянальнасьці роўнае й раўнапраўнае партнэрства без абсурдальных і зьняважлівых «парытэтаў», як і выключаў магчымасьць манапалізаваньня гэтай арганізацыі нейкай аднэй нацыянальнасьцяй ужо тым, што старшыня й віцэ-старшыня гэтага цэнтру мелі чаргавацца кажныя тры месяцы ў альфабэтычным парадку паводля назваў краінаў, першы з пачатку, а другі з канца альфабэту. Калі статут «Цэнтру Нацыянальна-Вызвольнага Змаганьня» народаў Беларусі, Каўказу, Казакіі, Туркестану й Украіны (гэтак мелася называцца арганізацыя) меў быць падпісаны на супольным паседжаньні закладчыкаў 25 лістапада 1952 г., дык адзін з галоўных ягоных ініцыятараў, сп. А. Андрыеўскі ад імя УНРады, які перад гэтым налягаў на прысьпяшэньні стварэньня гэтага цэнтру, ня толькі адмовіўся падпісаць статут аканчальна, але навет не згадзіўся падпісаць яго пад умоваў пазьнейшай ратыфікацыі УНРадай, адкладаючы сваю дэцызыю на неазначаны час. З гэтае прычыны прыгожа распачатая й даўно насьпеўшая справа завісла, пакуль што, у паветры. Аб'ектыўна заглядаючыся на ўсё гэта, нельга ўважаць, што такя пазыцыя ўкраінцаў можа быць шкоднай толькі для іншых народаў, але не для ўкраінцаў. Мы схіляемся да думкі, што яна ў ня меншай, калі навет ня ў большай меры, можа самсьціцца на самых украінцах.

АБН НЯ МОЖА ЗАМЯНІЦЬ ПАЛІТЫЧНАГА ЦЭНТРУ ПАДСАВЕЦКІХ НАРОДАЎ

Акцыя ў кірунку стварэньня міжнацыянальнага цэнтру, аб якім тут мова, выклікае прынцыповыя засьцярогі з боку ўкраінцаў з колаў АБН, якія ўважаюць, што якраз АБН і ёсьць такім цэнтрам, а ў праектаваным новым цэнтры яны бачаць для сябе небясьпечнага канкурэнта. Вось-жа, на нашую думку, гэтак ня ёсьць. Прапанаваны цэнтр зусім ня выключае АБН, а таму й ня мог-бы зь ім канкураваць, з другога боку — АБН, пры ўсіх сваіх стараньнях, ня зможа замяніць міжнацыянальнага цэнтру, пра які пішам у гэтым артыкуле.

АБН, як ведама, задзіночвае ў сабе розныя палітычныя прадстаўніцтвы ня толькі народаў, што сталіся ахвяраю расейска-бальшавіцкае агрэсыі пасьля першай сусьветнай вайны, у справе вызваленьня й прывярненьня дзяржаўнай незалежнасьці каторых, здабытай у 1917-18 г. г., ня толькі не заікнулася дагэтуль афіцыяльная палітыка Захаду, але навет гэты-ж Захад у сваіх дасюлешніх палітычных плянах разглядае іх, як «народы Расеі» ў рамах нутранае расейскае праблемы. Апрача гэтых народаў, да АБН, як ведама, належаць яшчэ Прыбалты, а таксама й палітычныя прадстаўнікі сатэлітных краінаў, за выключэньнем Польшчы, якім ня толькі Захад, але й самі расейцы гарантуюць аўтаматычнае аднаўленьне поўнае сувэрэннасьці й аддзяленьне ад Расеі. Такім чынам палажэньне абедзьвюх гэтых нацыянальных групаў зусім рознае, а разам з гэтым зусім розныя іхныя мэты: народы сатэлітных краінаў і Прыбалты не патрабуюць дамагацца перад Захадам вызнаньня іхных поўных нацыянальных і сувэрэнных правоў, так як само зьнішчэньне сталінскага рэжыму аўтаматычна разьвязвае іхнае нацыянальнае пытаньне. Затое першая група народаў, у тым ліку й мы беларусы, у першую чаргу мусім весьці сваю акцыю ў кірунку вызнаньня Захадам якраз тых правоў, якія ўжо маюць сяньня сатэліты й Прыбалты. Калі-б палітыка Захаду ў дачыненьні да нас асталася такая самая, што й сяньня, дык зьнішчэньне бальшавіцкага рэжыму абазначала-б для нас ня болей і ня меней, як толькі зьмену шыльду на тэй-жа самай расейскай турме народаў, вязьнямі якой мы мелі-б астацца й надалей.

Выходзячы з гэтай спэцыфікі палажэньня падсавецкіх народаў (бяз Прыбалтаў), зьяўляецца справай паза ўсякай дыскусыяй, што народы гэтыя маюць перад сабой зусім іншыя палітычныя мэты, зь якімі Прыбалты або савецкія сатэліты могуць сымпатызаваць і ім спачуваць, але за якія напэўна ня будуць змагацца. За гэтыя ідэалы павінны змагацца самі нашыя народы, і сьведамасьць гэтага заданьня павінна скансалідаваць усе нашыя вызвольныя сілы й скаардынаваць нашую вонкавую палітыку. Існаваньне такой арганізацыі, як АБН, зьяўляецца бясспрэчна карысным і патрэбным хаця-бы дзеля таго, каб разьвіваць і паглыбляць пачуцьцё салідарнасьці ў супольным антыбальшавіцкім змаганьні, як і закладаць трывалы фундамант будучага міждзяржаўнага супрацоўніцтва ўсіх гэтых народаў. Аднак, яшчэ раз паўтараем, арганізацыя такая ў ніякім выпадку ня зможа замяніць міжнацыянальнай арганізацыі самых падсавецкіх народаў і іхных спэцыфічных мэтаў змаганьня паставіць на першым пляне сваей праграмы.

Таму справу стварэньня заплянаванага ўжо супольнага цэнтру падсавецкіх народаў уважаем даўно за насьпеўшую. Мы хочам верыць, што супольны нацыянальны інтэрас народаў, што апынуліся ў складзе Савецкага Саюзу пасьля першай сусьветнай вайны, далёказоркасьць і палітычны розум іхных палітычных кіраўніцтваў перамогуць заіснаваўшыя перашкоды і супольны палітычны цэнтр гэтых народаў, як вярхоўны ворган дзеля каардынаваньня іхнага вызвольнага змаганьня й аднагоднага выступаньня перад Захадам, будзе хутка створаны.

Язэп Каранеўскі

Адзінанедзялімаўскія хвальшыўкі

Калі больш году таму назад правалілася Вісбадэнская канфэрэнцыя й ня прывяла да стварэньня супольнага з расейцамі антыбальшавіцкага цэнтру, некаторыя расейскія эміграцыйныя газэты, у першую чаргу мюнхэнскі ворган СБОНР-у «Голос Народа», пачалі арганізаваць і друкаваць на сваіх балонах рэзалюцыі розных «народаў Расеі» з патрабаваньнямі ад палітычных кіраўніцтваў падсавецкіх народаў пайсьці на супрацоўніцтва з расейцамі на запрапанаванай імі палітычнай базе. Мэта хвабрыкаваньня такіх рэзалюцыяў была ясная: трэба было паказаць амэрыканцам, што толькі палітычная верхавінка ўсіх «народаў Расеі» зьяўляецца пранікнутая «сэпаратыстычнымі» й «самастыйніцкімі» настроямі й тармозіць справу супольнага антыбальшавіцкага фронту, затое масы гэных-жа «народаў Расеі» такіх настрояў зусім не падзяляюць і ўсімі сіламі рвуцца да «адзінай недзялімай матушкі Расеі».

Да такіх рэзалюцыяў, хвабрыкаваных як у Нямеччыне, гэтак і ў іншых краінах расьсяленьня эмігрантаў з падсавецкага Ўсходу. далучаліся, а навет «прыймалі» самастойныя рэзалюцыі й шматлікія «беларусы», падаючы побач з подпісамі пад гэтымі рэзалюцыямі й сваю нацыянальную прыналежнасьць. Але пры гэтым адразу-ж выйшла на верх цікавая рэч: У кажнай заходняй краіне, дзе ёсьць большая ці меншая колькасьць беларусаў, існуюць і дзеяць беларускія нацыянальныя грамадзка-дапамаговыя арганізацыі, урады якіх што год выбіраюцца дэмакратычна выбранымі на мясцох дэлегатамі на агульныя зьезды, маюць сталы кантакт з сваімі сябрамі й вядуць іхны ўлік. І вось спасярод тых «беларусаў», што фігуравалі пад вышэй успомненымі рэзалюцыямі «Голасу Народа», мы, правёўшы дакладную праверку за пасярэдніцтвам успомненых беларускіх грамадзка-дапамаговых арганізацыяў, не знайшлі ніводнага, хто-бы зьяўляўся іхным сябрам.

Паўстае пытаньне, што-ж гэта за своеасаблівая катэгорыя беларусаў, якімі казыруе «Голас Народа»? Пасьля далейшае праверкі выясьнілася, што частка зь іх была паводля свайго паходжаньня ўзапраўды беларусамі, але або поўнасьцю зрусыфікаванымі, што ў умовах даўжэйшага пэрыяду паняволеньня Беларусі Расеяй не зьяўляецца нечым дзіўным, або людзьмі зусім цёмнымі й нясьведамымі, якія падпісвалі такія рэзалюцыі, не здаючы сабе справы зь іхнага палітычнага сэнсу. У вадным і другім выпадку голасу гэтых людзей ніхто сур'ёзны, навет ізь лягеру нашых праціўнікаў, ня мог уважаць за голас беларускай публічнай апініі, таксама як нельга ўважаць самога галоўнага рэдактара «Голасу Народа» Аўгена Калюжнага, па паходжаньню беларуса з Гомельшчыны, за прадстаўніка беларускае эміграцыі, так як ён, зь няведамых для нас прычынаў, уважаў для сябе за болей адпаведнае ці выгаднае самавызначыцца, як «истинно русский». Гэта тым больш, што сярод беларускай эміграцыі, як і эміграцыяў іншых падсавецкіх народаў, такія людзі, што пайшлі пад апеку свайго «старэйшага брата», становяць толькі нязначную мяншыню. Але сярод падпісаўшых сбонраўскія рэзалюцыі «беларусаў» была значная колькасьць такіх, чыя беларускасьць была больш чым сумліўная: людзі гэтыя гаварылі тыповай расейскай мовай, навет рознымі цэнтральнымі расейскімі дыялектамі, пабеларуску ня ўмелі ані ў зуб, усюды й заўсёды ўважалі сябе расейцамі, але ў сваіх дакумэнтах, прыдбаных у Нямеччыне, мелі адзначанае ў вадпаведных рубрыках, што яны зьяўляюцца беларусамі й паходзяць зь Беласточчыны, Наваградчыны ці Віленшчыны, хоць там ніколі ня былі. Гэта былі чыстакроўныя расейцы, якія, бароначыся перад прымусовай рэпатрыяцыяй у 1945 годзе, падавалі сваё месца паходжаньня ў Заходняй Беларусі, жыхары якой, як былыя польскія грамадзяне, не падлягалі прымусовай рэпатрыяцыі. Такія зьмены месца паходжаньня рабіліся ў той час масава; рабілі гэта ня толькі самі расейцы, але й памагалі ім пры гэтым з чыста людзкіх гуманітарных матываў і самі-ж беларусы. Прыкладам, нам добра ведама, што беларускія камітэты ў Заходняй Нямеччыне ахвотна йшлі на спатканьне загрожаным расейцам і выстаўлялі ім легітымацыі, выпісваючы ў вадпаведнай рубрыцы, што яны зьяўляюцца беларусамі былой польскай дзяржаўнай прыналежнасьці. Але прайшоў час, небясьпека мінула й гэтыя людзі прыгожа нам адудзячыліся, бессаромна ўзурпуючы сабе правы запраўдных беларусаў і выступаючы ад імя беларускай эміграцыі.

Мы ўсей гэтай гісторыі сяньня не адкапвалі-б, калі-б ня новыя факты арганізаванага выкарыстоўваньня расейцамі ўсіх успомненых катэгорыяў «беларусаў» дзеля расейскіх адзінанедзялімаўскіх інтрыгаў. Пайменна, той-жа «Голос Народа», што здабыў ужо не малую практыку ў арганізаваньні беларускай публічнай апініі, зьмясьціў у нумары 46 за 16 лістапада сёлета «Рэзалюцыю эмігрантаў беларусаў гораду Ляндсгута, прынятую на сабраньні-мітынгу ў дзень 35-ай гадавіны паняволеньня Радзімы бальшавізмам», падпісаную «па даручэньню сабраньня» нейкімі Др. Г. Нікановічам, В. Буртовым і Ж Трыбуне (два апошнія прозьвішчы дык «тыпова беларускія»!). У гэтай рэзалюцыі «эмігранты беларусы гораду Ляндсгута», між іншым, гавораць: **«мы з дарасьцю вітаем стварэньне Каардынацыйнага Цэнтру Антыбальшавіцкай Барацьбы і ў той-жа час выражаем нашае агарчэньне тым, што сярод дзевяці нацыянальных і расейскіх дэмакратычных арганізацыяў, падпісаўшых пагадненьне аб стварэньні**

(Заканчэньне на 5 балоне)

ЯНКА КУПАЛА

Раськіданае Гняздо

6)

ДРАМА у 5-ех АКТАХ

ЗЬЯВА V

ЗОСЬКА адна

ЗОСЬКА. Т-а-к! Пэўне, што гэта няпраўда. Але, што са мной робіцца? Аб чым гэта я думаю? Так ці сяк сон мой залаты павінен разьвеяцца; чары туманныя скончацца, і я, такая як цяпер, скончуся. Заместа мяне будзе другая нейкая мара цягнуць далей лямку свае новае долі. Гарыстым і пясчаным шляхам будзе яе цягнуць, як сібірнік тачку, пакуль аж сама сябе не дацягне туды, адкуль не варочаюцца . . . дзе тата . . . да магілак! Бр! Што я думаю? Як-жа гэта ночка заўсёды нейкай чорнай і страшнай птушкай кладзецца на мае думкі! Зьвядуць гэтыя чорныя птушкі няшчасные жыцьцё маё ў цьму непраглядную! Зь сілы выбіваюся ў змаганьні з гэтым безгранічным сумам, што ўвакруг мяне сьцелецца і жудкімі вачамі глядзіць у мае маркотныя вочы. Ха! Уцяку ізноў адгэтуль і буду блукацца да самага белага дня — дзе ён — дзе яго, свайго ненагляднага каралевіча спаткаю. Буду далей сьніць пры ім дзіўную повесьць свае моладасьці, чараўнічую казку свайго шчасьця, песьню буду пяяць набалелага сэрца і расплаканай душы! Пайду к яму ў вяночку гэтым. (Прымярае). Але! Як у кароне зьяўлюся к яму і зьвешу галаву сваю гаротную на грудзі яго лебядзіныя. (Чуваць шорах). Што гэта? Нехта йдзе! Данілка, гэта ты? Божа! Як страшна! Такі-ж нехта прыбліжаецца! (Прытуліваецца к дзераву).

ЗЬЯВА VI

ЗОСЬКА — НЕЗНАЁМЫ

НЕЗНАЁМЫ. (Зь вехай у руках). Ня пужайся, сястра мая! Я свой чалавек, хоць і прыходжу ня званы, ня сланы.

ЗОСЬКА. (Перапужаная). Хто ты? . . . Хто вы? . . .

НЕЗНАЁМЫ. Хто я? А ўжо-ж чалавек! А што балей трэба ведаць, калі толькі ня гэта?

ЗОСЬКА. Я тут дна! . . . Нікога нямашака дома. Дык чаго-ж вам трэба? . . . Можа начаваць? Але, як бачыце, у нас няма як . . .

НЕЗНАЁМЫ. Мне нічога ня трэба, сястра мая. Я ня з тых, што толькі прыходзяць, каб што ўзяць, а з тых, што з сабою нешта добрае прыносяць.

ЗОСЬКА. Але, калі я вас баюся, чалавеча! Вы нейкі такі дзіўны!

НЕЗНАЁМЫ. Ня бойся, сястра! Я — ліст адарваны з таго самага дзерава, што і вы, што і многія мільёны падобных. Вецер свабодны прынёс мяне сюды, на вашую руіну. Хацеў-бы з табой і з братам тваім аб важных справах пагаманіць.

ЗОСЬКА. Я-ж вам казала, што нікога няма дома, а я сама нічога ня ведаю.

НЕЗНАЁМЫ. І нічога, сястра, ведаць ня трэба, а што трэба я скажу, а ты гэта брату перадай . . . Слухай, сястра! Склікаецца сход вялікі і ўсе браты і сёстры павінны на гэны сход зьвяцца.

ЗОСЬКА. Хто склікае?

НЕЗНАЁМЫ. Сам па сабе склікаецца. Ніхто ня ведае, ад каго наказ такі выйшаў, а ўсе, дзе толькі кліч дабег, узьдымаюцца і йдуць, як мурашкі йдуць!

ЗОСЬКА. А калі хто ня пойдзе?

НЕЗНАЁМЫ. Хто самахоць ня пойдзе, над тым праклятае завісьне, бо на сходзе жыцьцё мільёнаў будзе важыцца, а ў такіх вялікіх справах і адзін чалавек можа сабой сюды ці туды перацяжнуць.

ЗОСЬКА. То і я мушу йсьці на гэны сход?

НЕЗНАЁМЫ. Але, сястра! Толькі старцы і дзеці ад яго звольнены.

ЗОСЬКА. А куды ісьці?

НЕЗНАЁМЫ. Сумленьне і жаданьне сабе і другім шчасьця дарогу табе пакажа! Толькі трэба ісьці, не азірацца, бо хто азірнецца — у слуп сьпячы заменіцца, катората і пяруны пасьля зь мейсца ня зрушаць!

ЗОСЬКА. Та-ак! Я пайду, я мушу куды-небудзь ісьці адгэтуль; тут так страшна, так страшна!

НЕЗНАЁМЫ. Ідзі, сястра, і брата за сабою вядзі, а я тымчасам к другім пайду кліч клікаць.

ЗОСЬКА. Я скажу Сымону. Толькі, мусіць, суд наш пакуль не адбудзецца, ён ня пойдзе на ніякі сход, пэўне, што ня пойдзе.

НЕЗНАЁМЫ. Але пасьля суду хай прыходзе! Дый яшчэ буду ў вас. (Выходзе).

ЗЬЯВА VII

ЗОСЬКА адна

ЗОСЬКА. (Садзіцца на зямлі). Які нязвычайны чалавек! Казаў — яшчэ будзе ў нас. Але хаця-б толькі ня ўночы! А то так яго слухаць страшна, хоць за адно і хочацца слухаць. Штосьці нявысказанае цягне і к яму і на гэны сход няўбывалы . . . Нязвычайны чалавек! Ня знай, ня ведай — сястрой мяне называў! Чаму ён мяне так называў? Ха! Тэй ўцякаць адгэтуль, а то яшчэ хто другі такі прыйдзе і жудасьці ўсялякае з сабою нанясе. Пайду! Пайду к яму, к свайму месяцу сьвятлянаму, абаўюся каля яго, як хмель каля дубочка, і забудуся хоць на час на свае думкі трывожныя, на самую сябе бясправнную. Як ручэйку кужалю — распушчу касу сваю дзявоцкую па плячох сваіх белых . . . ён любіць мяне такую! (Распускае касу). А цяпер палажу на галаву вяночак з васількоў, бо ён казаў, што мае вочы, як васількі, дык няхай-жа васількі на валасох маіх красуюцца! (Кладзе на галаву вянок). Цяпер, як раз, буду русалка. Бо такі-ж русалкай ён мяне сваёй завець, ды пэўне я калісь і буду ёю. Бо люблю гэта царства русалчыне! Там яны сабе, то, як рыбкі, у вадзіцы плюскаюцца, то ў лес выходзяць і на галінках калышуцца, як тыя кветкі — званочкі ўлетку на сенажаці. Шчасьлівыя яны, гэтыя русалачкі, шчасьця нашага дзявочага насьледнічкі! Шчасьлівыя і спакойныя! А ты мучся, дзяўчына, ня ведаючы, як і што з сабою чыніць! Але пара йсьці ўжо! Ён, залацэнькі, даўно пэўна чакае мяне. Так! Даўно месячык свае зоркі чакае, а яна ўсё толькі здалёк яму ўсьмяхаецца. (Устае і памалу з распушчанымі валасамі ідзе, пасьля зьдзіўленая адступае назад да сярэдзіны сцэны). Ён сам ідзе ка мне, ён сам! Ах якое шчасьце! (Уходзе панічь, Зоська часіну любуецца ім, а пасьля вісьне ў яго на шыі).

(Заслона)

АКТ ЧАЦЬВЕРТЫ

Час — позная восень. З саду апала лісьце. Сьцюдзена.

ЗЬЯВА I

МАРЫЛЯ — АЛЕНКА — ЮРКА

МАРЫЛЯ. (Уходзе з Аленкай і Юркам, сама нясе гальлё, а Аленка зь Юркам — бульбу ў прыполіках). Ціха, дзеткі, ціха! Зараз абагрэемся і павячэраем. (Кідае гальлё).

Адзінанедзялімаўскія хвальшыўкі

(Заканчэньне)

К. Ц., адсутнічаюць беларускія арганізацыі».

Але на гэтым не канец. «Сабраньне-мітынг эмігрантаў беларусаў гораду Ляндсгуту» ў тэй-жа рэзалюцыі дамагаецца:

«Каб выясьніць прычыны, змусіўшыя нашых суродзічаў адхіліцца ад удзелу ў Каардынацыйным Цэнтры і вынесьці адпаведную з гэтае нагоды пастанову, а так-жа знайсьці шляхі да супрацоўніцтва з нацыянальнымі й расейскімі арганізацыямі, уваходзячымі цяпер у К. Ц., лічым неабходным:

1. Не пазьней канца бягучага году правесьці на тэрыторыі Заходняй Нямеччыны канфэрэнцыі беларусаў;

2. Запрасіць прыняць удзел у працы канфэрэнцыі ўсіх беларусаў і прадстаўнікоў дэмакратычных беларускіх арганізацыяў.

3. Патрабаваць прыбыць на канфэрэнцыю:

а) доктара Б. Рагулю — прадстаўніка Беларускай Народнай Рады, удзельніка нарады ў Вісбадэне;

б) сп. Жытку — прадстаўніка Беларускага Антыбальшавіцкага Фронту, удзельніка нарады ў Штарнбэргу — дзеля выясьненьня прычынаў ня прыняцьця ўдзелу ў працы Каардынацыйнага Цэнтру.

4. Запрасіць на канфэрэнцыю прадстаўнікоў Каардынацыйнага Цэнтру й прадстаўнікоў арганізацыяў, уваходзячых у ягоны склад.

5. Даручыць ініцыятыўнай групе ў складзе Нікановіча Г., Брутава В. і Трыбуне Ж. па магчымасьці зьвязацца з усімі беларусамі, пражываючымі ў Заходняй Нямеччыне, і разважыць пытаньне стварэньня арганізацыйнага бюра, якое занялося-б падгатаваньнем і правядзеньнем канфэрэнцыі».

Як бачым, тут ужо «беларусы» Др. Г. Нікановіч, В. Буртоў і Ж. Трыбуне ня толькі патрабуюць уваходу беларусаў у КЦАБ, але дамагаюцца «даручыць» ім «зьвязацца з усімі беларусамі, пражываючымі ў Заходняй Нямеччыне (у іншых краінах, відаць, знойдуцца для гэтага іншыя «беларусы») і абсудзіць пытаньне стварэньня арганізацыйнага бюра, якое занялося-б падгатоўкай і правядзеньнем канфэрэнцыі», якая-б «знайшла шляхі супрацоўніцтва з нацыянальнымі й расейскімі арганізацыямі, уваходзячымі цяпер у К. Ц.». Значыцца, калі ня хочаць беларускія арганізацыі лезьці ў КЦАБ, дык «беларусы» др. Г. Нікановіч, В. Буртоў і Ж. Трыбуне пры падтрыманьні СБОНР-у правядуць адпаведную акцыю зь нізоў, сярод «народу» і створаць аўтарытэтнае прадстаўніцтва «беларускіх нацыяналаў», якое ўвойдзе ў КЦАБ і зойме пустое для беларусаў месца. Хітра прыдумана!

Прачытаўшы гэтую рэзалюцыю, мы зьвярнуліся да Беларускага Нацыянальнага Камітэту, вызнаванага раней іраўскімі ўладамі й сяньня вызнанага ўладамі нямецкімі за афіцыяльнае прадстаўніцтва беларускай эміграцыі ў Нямеччыне, і папрасілі паказаць нам сьпіскі зарэгістраваных у ім беларусаў з гораду Ляндсгуту. У сьпісках запраўды знайшлі мы групу беларусаў з гэтага гораду, але др. Г. Нікановіча, В. Буртова й Ж. Трыбуне ніяк не дашукаліся.

Тымчасам нядаўна атрымалі мы ад беларусаў зь Ляндсгуту ніжэй зьмешчанае пісьмо, падпісанае трымя беларусамі, якія ўзапраўды фігуравалі ў сьпісках Беларускага Нацыянальнага Камітэту. Вось гэтае пісьмо:

„У Рэдацыю газэты «Бацькаўшчына»
В. Паважаны Сп. Рэдактар!

Прашу не адмовіць у маей просьбе зьмясьціць у Вашай паважанай газэце далучаную капію ліста ў Рэдакцыю «Голос Народа».

З пашанай да Вас
Ст. Рабека

2. 12. 1952 г.

Копія

Ліст у Рэдакцыю «Голос Народа»
Паважаны Рэдактар!

Просім не адмовіць у нашай просьбе памясьціць у Вашай паважанай газэце наступнае выясьненьне: У нумары 46 (96) «Голасу Народа» за 16 лістапада 1952 году паявілася рэзалюцыя, якая нібы мела быць вынесенай групай беларусаў, пражываючых у горадзе Ляндсгут. Дзякуючы таму, што рэзалюцыя гэтая ўносіць у нашае грмадзтва некаторыя няяснасьці, выясьняем:

1. Няпраўдай ёсьць, што ўспомненая рэзалюцыя зьяўляецца творам беларусаў, пражываючых у горадзе Ляндсгут.

2. Затое праўдай ёсьць, што гэтая рэзалюцыя зьяўляецца творам сп. Асадчага, які прыехаў з Шляйсгайму і прывёз з сабою ўжо гатовую рэзалюцыю, якую, інфармуючы хвальшыва сабраных 5 чалавек, нагаварваў падпісаць.

3. Усе беларусы, пражываючыя ў горадзе Ляндсгут, якія лічаць сябе беларусамі й ёсьць зарэгістраванымі ў Беларускім Нацыянальным Камітэце пад адрасам Мюнхэн 22, Гэрцог-Рудольф-штр. 49/III, нічога супольнага ня маюць із зьмешчанай у Вашай газэце рэзалюцыяй і нікому не давалі ўпаўнаважаньня яе падпісваць.

З запраўднай пашанай да Вас.
Ад групы беларусаў, пражываючых у гор. Ляндсгут: Ст. Рабэка, А. Літвінка й Н. Раеўскі.

2. 12. 1952".

Заінтрыгаваныя ўсей гэтай несамавітай, але тыповай для «Голасу Народу», гісторыяй, мы пастанавілі праверыць яе да канца, тым болей, што, як мы пісалі на пачатку, такія спосабы праводжаньня «дэмакратычнага волявыяўленьня эміграцыйных масаў» для «Голасу Народу» зьяўляецца ня першы раз тарнаванай практыкай. Дзеля гэтага прадстаўнік Беларускага Нацыянальнага Камітэту гэтымі днямі быў паехаў у Ляндсгут і на месцы ўстанавіў, што ўсе факты, пададзеныя ў вышэй зьмешчанай копіі пісьма да рэдакцыі «Голасу Народа», які яго дагэтуль це надрукаваў, адказваюць праўдзе ўключна з тым, што на «сабраньні-мітынгу беларусаў гораду Ляндсгута» прысутнічала толькі пяць чалавек вельмі сумліўнай беларускасьці, якія самі за беларусаў сябе не ўважаюць і не зьяўляюцца зарэгістраванымі ў Беларускім Нацыянальным Камітэце.

Што выпадак у Ляндсгуце не зьяўляецца адзіным, але распачынае сабою шырэйшую акцыю ў галіне «волявыяўленьня беларускай эміграцыі», запляханую й арганізаваную расейскімі адзінанедзялімаўцамі, паказвае такое-ж самае «собрание белоруссов» у лягеры ў Шляйсгайме пад Мюнхэнам, рэзалюцыя якога была надрукаваная ў тым-жа «Голосе Народа» за 7 сьнежаня сёлета. Падпісаныя пад рэзалюцыяй «беларусы». А. Лотухін, П. Асадчы й П. Партлезнік (відаць, друкарская памылка, павінна быць Падлазьнік), прывітаўшы «пачынаньне беларусаў гораду Ляндсгут», дамагаюцца: **«Для ўзмацненьня агульнага антыкамуністычнага фронту змаганьня лічым неабходным стварэньне беларускай дэмакратычнай арганізацыі на прынцыпах непрадрашэнства, якая ў сваю чаргу ўвайшла-б у супрацоўніцтва з нацыянальнымі й палітычнымі арганізацыямі, якія сыньня ўваходзяць у Каардынацыйны Цэнтр.**

Для ажыцьцяўленьня гэтага заданьня пастанаўляем:

1. Канфэрэнцыю беларусаў правесьці ў канцы сьнежаня 1952 году;

2. У дапамогу ініцыятыўнай групе беларусаў гораду Ляндсгуту паслаць трох прадстаўнікоў ад беларусаў лягеру Шляйсгайм, якім даручыць у найбліжэйшым часе ўвайсьці ў кантакт зь ініцыятыўнай групай для шыбчэйшага ажыцьцяўленьня скліканьня канфэрэнцыі».

Тут дык шыла ўжо поўнасьцю вылезла зь мяшка. Як ведама, у лягеры ў Шляйсгайме знаходзілася найбольшая ў Нямеччыне зарганізаваная беларуская нацыянальная група й зарэгістраваная ў Беларускім Нацыянальным Камітэце, якая, у пачатку бягучага месяца, хіба-ж перад «собранием белоруссов» у гэтым лягеры, была арганізавана перавезеная ў Аўгзбург, і ня толькі ня прысутнічала на гэтым «собрании», але й нічога аб ім ня ведала. Відаць, гэтае «собрание» й складалася толькі з падпісаўшых ягоную рэзалюцыю, г. зн. з А. Лотухіна, П. Асадчага й Н. Падлазьніка. А што гэта за беларусы, коратка выясьняем: першы зь іх, А. Лотухін, былы фатограф IPO й жыхар ДП лягеру ў Розэнгайме, у якім тады знаходзілася найбольшая беларуская нацыянальная група ў Нямеччыне і ў якім канцэнтравалася ўсё беларускае нацыянальна-арганізацыйнае жыцьцё. I ніхто тады з Розэнгаймаўскіх беларусаў, ня раз навет фатаграфуючыся ў Лотухіна, навет і не падазраваў, што ён зьяўляецца беларусам. Два-ж апошнія зьяўляюцца біялягічна ўзапраўды беларусамі, але належаць да тэй нялічнай катэгорыі нашых суродзічаў, якія заяўляюць: «Да, мы тоже белоруссы, но в случае борьбы белоруссов с русскими, мы по стороне последних».

Усё гэта раскрывае нясумленныя хвальшыўкі «Голасу Народа» й ягоных спадручных тыпу розных Асадчых, якія, самі ня маючы нічога супольнага зь беларускім нацыянальна-вызвольным рухам, разьяжджаюць з прыгатаванымі наперад рэзалюцыямі па лягерах Нямеччыны й намаўляюць падобных сабе «беларусаў» да выступаньня ад імені беларускай эміграцыі.

Алесь Крыга

Ішлі нявольнікі... вызваляць

(УРЫЎКІ З УСПАМІНАЎ)

(Заканчэньне, глядзі № 47-48 і 50)

Нарэшце, закончыўся «трыумфальны паход», які абыйшоўся гэтак танна для бальшавікоў. Мы апынуліся ў вадным маёнтку пад Лідай на адпачынку. Нешта з тыдзень нашую цікаўнасьць прыцягвала Ліда, ня так места, як ягоныя крамы. Але крамы хутка апусьцелі й места адразу зрабілася не такім шумным, ягонымі вуліцамі езьдзіла менш аутаў, ад якіх яшчэ колькі дзён таму аж раілася.

Цяпер войска, як такое, адыйшло на задні плян. Усё чыста заступіла прапаганда сярод жыхарства Заходняй Беларусі. Камісары й палітрукі разам з падкінутымі ім на падмогу цывільнымі агітатарамі (ведама, з партбілетам) апанавалі да апошняй шчыліны заняты абшар. Пачалася паласа няспынных мітынгаў і сходаў, на якіх казённыя прамоўцы расьпісвалі «цуды» бальшавіцкага «раю», беспардонна спэкулюючы й нацыянальнай справай.

Але прапаганда адно, а штодзённае жыцьцё другое. Зь ім ня лёгка ўправіцца, яно бывае гэткім упартым, што навет не заўсёды паддаецца й бальшавіцкаму прапагандаваму ўпакаваньню, асабліва калі мець на ўвазе, што ня кажнага чалавека лёгка захапіць ідэяй, поўнае ўжыцьцяўленьне якой мае наступіць няведама калі. Бальшыня людзей на гэтым сьвеце мае звычай, апрача захапленьня прыгожай ідэяй, дакрануцца да таго, што ўжо зрэалізавана, хоць краем вока зірнуць на зробленае, асабліва, калі яно прывознае, ня з гэтых краёў.

I вось, каб усьцерагчыся ад іншай, адвольнай «прапаганды», якая не прадугледжана ніякімі інструкцыямі, быў аддадзены няпісаны загад, паводля якога забаранялася жаўнерам уваходзіць у лучнасьць зь мясцовым жыхарствам. Гэты недавер да чырвонаармейцаў быў выражэньнем агульнага недаверу да людзей у савецкай імпэрыі. Недавер і высочваньне неадступныя спадарожнікі падсавецкага чалавека, дзе-б ён ня быў, што-б ён ні рабіў, няхай хоць дваццаць разоў ён узнагароджаны ды расьпісаны. Там навет кат сочыць за катам. Пра недавер і асоку за народам там кажны ведае, хоць афіцыйна заўсёды крывадушна гаворыцца адно пра «бязьмежную адданасьць партыі і ўраду».

Жаўнерам было забаронена гаварыць ужо не на такія «высокія» тэмы, як нацыянальная палітыка, а пра звычайныя рэчы — пра калгасы, пра цэны, наагул пра жыцьцё ў БССР з тае прычыны, што нібы на тэрыторыі, дзе яшчэ ўчора панавалі капіталістыя й абшарнікі, засталося шмат шпіёнаў і дывэрсантаў, якія праз цывільныя, на першы пагляд нявінныя размовы могуць даведацца пра розныя дзяржаўныя тайніцы, выдача якіх сувора караецца. Кажны добра разумеў, што за гэтымі высокімі словамі «дзяржаўная тайніца» крыецца будзённая рэч — штодзённае жыцьцё калгасьнікаў і работнікаў. I вось пра штодзённае жыцьцё забаранілі гаварыць, каб людзі, якіх ўчора дзяліла граніца ад савецкага сьвету, не даведаліся ад сваіх шэрых «вызвольнікаў», што й «вызвольнікі» зьяўляюцца абрабаванымі нявольнікамі, што гэткі лёс ня міне й «вызваленых».

Магло здарыцца, што калгасьнік з пад самага сталічнага Менску з прычыны свае «нясьведамасьці» мог выпаліць такое, што пасьля й дваццаць праінструктаваных прапагандыстых не дапамогуць. А мог сказаць гэтак, між іншага, хоцьбы тое, што вось ён, калгасьнік з заможнага калгасу, ці хто іншы зь ягонай сям'і хоць раз на два тыдні, але мусіў выкруціцца-адпрасіцца ў свайго начальства ў места (няхай і страціць «важкі» працадзень) у такой дробнай справе — прадаць дзесятак яек, якія ён, маючы малых дзяцей, умудраецца сабраць ад дзьвюх-трох курэй (не абы хто, а сам урад дазволіў трымаць!), або прадаць літар-другі малака, каб купіць колькі кілё хлеба. Як-жа тады можна будзе пагадзіць вось гэткае «нясьведамае» апавяданьне хоць-бы з савецкімі газэтамі, якія аж захлынаюцца ад крыку пра «заможнае» калгаснае жыцьцё? А тут на табе, заможны калгасьнік, які «дабраахвотна» прадаў раней сваё збожжа дзяржаве за бесцань, цяпер купляе ў месьце хлеб па дарагой цане, каб хоць крыху падсілкаваць сваю нішчымную страву.

Таму камісар і гаварыў пра дзяржаўную тайніцу, таму й папярэджваў нядвузначна.

Але калі, скажам, матарыяльнае шчасьце савецкага вырабу яшчэ да часу льга было прыкрыць заслонай ад цікаўнага вока, дык нельга было апусьціць заслоны на тое, што падсавецкія «шчасьліўцы» на ўласныя вочы ўбачылі навет на гэтай запушчанай, запрыгоненай ускраіне, дзе значная частка людзей матарыяльна мелася лепш, як там, на «фарпосьце сацыялістычнай бацькаўшчыны» — у БССР.

Выйсьце нейкае трэ' было знайсьці, бо-ж праз увесь час у саветах з гэткай ледзь не да сьлёз «спачувальнасьцяй»

(Заканчэньне на 6 балоне)

А бульбачку сюды сыпце! (Дзеці высыпаюць). Кажаце — холадна? Ну, дык зараз агоньчык вам распалю! (Распаляе). Цяпер садзецеся, дзеткі, і грэйцеся, а бульбінкі на агоньчык, на жарок кідайце, каб скарэй пякліся! Ня бойцеся, яшчэ не замерзьнеце і з голаду не памрыцё, пакуль я тут жыву! Але пакуль што ня так вельмі холадна. Во, як прыдзе канец восені, ды зіма зь сьнегам загуляе, тады — рэч іншая! Ну і тады нічога, дзеткі, нічога! Мінае лета, міне восень, зіма, а там і вясна прыдзе. Цёпленька будзе, сонейка будзе грэць, траўка зелянець, птушачкі пяяць, садочкі цьвісьці... А цяпер грэйцеся, дзеткі, грэйцеся! Каб толькі Сымон наш скарэй з суду вярнуўся.

ЗЬЯВА II

ТЫЯ-Ж і ДАНІЛКА

ДАНІЛКА. (Падходзячы к агню). А! Як добра, мамка разлажылі агоньчык і бульбачку пячыцё, бо мне, праўду кажучы, дрыжыкі па целе так і скачуць, не раўнуючы, як смык па йскрыпцы, а тут (паказвае на жывот) кішка зь кішкой у такія між сабой кулачкі йдуць, што хоць ты вурадніка кліч разбаронівать іх! (Садзіцца і грэецца). А-та-та! Як цёпленька! Страшэнна ня люблю сьцюжы! Так здаецца, на гэты час закапаўся-бы дзе ў бярлог, як мядзьведзь, і праспаў-бы да самае вясны, бяда толькі, што на скуры мядзьвежая шэрсьць ня вырасла!... Мамка, чаму я не мядзьведзь?

МАРЫЛЯ. Бо ты дурненькая варона! Сам ня ведаеш, што чаўпеш.

ДАНІЛКА. Э-э! Каб я быў хоць варонай!... Ужо-б даўно із сваёй іскрыпачкай паляцеў адгэтуль кудыколечы ў цяплейшую хату. Але што з пустога ў парожняе пераліваць! Мо' я трохі і мядзьведзь і варона, але ўсё роўна толькі — Данілка: на лева ці на сакала трудна пры цяперашніх варунках выкіравацца. Скончу іскрыпачку — ужо ня многа асталося каля яе работы, і пачну сабе іграць. Каму вясельле, каму — хрэсьбіны, а каму... Бяда толькі, што ня можна іграць на хаўтурох, а то такога «Лазара» завёў-бы, што хоць у прысядкі ідзі!

МАРЫЛЯ. Ну, і дагаварыўся! Ці-ж пад «Лазара» ідуць у прысядкі?

ДАНІЛКА. А чаму-ж не пайсьці? Я сам першы пусьціўся-бы. Мне, калі музыка зайграе, дык і ў сярэдзіне ўсё йграе, а ногі так і чэшуцца да падскаківаньня.

МАРЫЛЯ. У цябе ўсё нялюдзкае. Толькі-б і скакаў там, дзе іншыя плачуць.

ДАНІЛКА. Э! Бо скакаць ня ўмеюць, дык і плачуць; як мокрыя вароны сноўдаюцца, або як блёкату аб'еўшыся... Ну хоць-бы так, як наша Зоська.

МАРЫЛЯ. А што Зоська? Дзе ты яе бачыў?

ДАНІЛКА. Дзе бачыў? Я з двара ішоў, а яна ў той бок цягнулася, распусьціўшы валасы, як русалка якая.

МАРЫЛЯ. Няшчасная дзяўчына! Дарэшты губіць яна сама сябе гэтай гульнёй непатрэбнай. Не кажы хаця аб гэтым Сымону.

ДАНІЛКА. Камэдыя — хто ня ведае, а хто і ведае, дык усё роўна — камэдыя. Чаго гэта Зося хоча ад іх? Там зусім добрыя людзі жывуць. Вось хоць-бы я... Пайшоў сягоньня к ім у пазыкі: прашу каб далі жылаў, ці кішак на струны і хваста на смык. Ну, яны мне так усё гэта і пазычылі, але толькі на струны дроту далі, бо кажуць, што ў іх кішкі й жылы ўсе выйшлі і няма ў запасе. Не кажэце толькі, мамка, Сымону, што я ў гэтыя пазыкі хадзіў туды, а то яшчэ з хаты вон выгане.

ЗЬЯВА III

ТЫЯ-Ж і СЫМОН

СЫМОН. (Уходзе і садзіцца. Панура). Ці няма чаго зьесьці?

МАРЫЛЯ. Зараз бульба сьпячэцца. Ну што? Як?...

СЫМОН.. Усё прапала: мы прайгралі! Не даказалі сьветкі, свае людзі не даказалі нашае даўнасьці на гэтую зямлю. Усе сьветкі празь некага былі падкуплены і споены. Дваццаць чалавек прысягнула крыва і суд ня мог уважаць нашага прашэньня: пацьвярдзілі першы прыгавор і прысудзілі выносіцца адгэтуль. Канчальную пастанову выдалі... далей няма куды падаваць.

МАРЫЛЯ. Ну і што-ж мы цяпер будзем рабіць? Якую ты цяпер у восень раду знойдзеш?

СЫМОН. Якую раду? Якую раду? Ужо-ж, як і ня раз гэта казаў, не злажу сваіх рук, як да малітвы, і не пайду к ім прасіцца ў закутнікі! Будку якую да часу ськідаю і будзем сядзець тут да вясны, а да вясны шмат чаго можа пераменіцца на сьвеце.

МАРЫЛЯ. Проці закону хочаш ісьці — большай бяды сабе наклікаць?

СЫМОН. Ня проці закону, а проці нашых згубіцеляў — крывапрысяжных сьветак і проці тых, што гэтак сьветак падкупілі іх-жа крывавымі медзякамі. Вось проці такіх хачу ісьці!

ДАНІЛКА. І-і! Адзін дурань грошы бярэ, а другі дурань дае на тое гандаль.

СЫМОН. (Із злосьцю). А ты — трэці дурань — ідзі гутарку вясьці із сваёй іскрыпачкай, а ня тут! (Данілка адходзе ў старану).

МАРЫЛЯ. Што ты адзін зробіш проці ўсіх? Ня йдуць, мой сынок, рэчкі ў гару і ня круціцца крыльле ў вятраку проці ветру. Не такой дарогай ішоў ты і хочаш да яе ісьці, ох, не такой! З самага пачатку я прачувала, што нічога з гэтага твайго ўпорства ня выйдзе, і што-ж? Ці не мая праўда? А трэ' было пакарыцца! Давалі хату, службу давалі, добра можна было прыстроіцца, хоць-бы гэтыя малыя мелі які-такі прыпынак — цёплы начлег і лыжку гарачае стравы. Ты гэтага не захацеў — усё суду нейкага чакаў. Вось табе і суд!... Хочаш будку нейкую паставіць?... Ну, паставіш, і што з таго? Так сама раськівдаюць і вывядуць сьцюжаю ў чыстае поле на пацеху ваўком галодным.

СЫМОН. Хай раськідаюць, хай выводзяць! Ізноў вярнуся, ізноў тут сяду і буду вясны чакаць.

МАРЫЛЯ. Пакуль так дачакаеш вясны, — мароз табе і нам усім зубы выесьць, у ледзякі аберне.

СЫМОН. Дык і што-ж там такое? Абернемся ў слупы замарожаныя, у камяні няскрытныя абернемся, а сэрцы тады нашы з сэрцам зямлі зрастуцца, і ніхто не паважыцца крануць нас, бо той, хто кране — сам у крыгу лёду абернецца, і ніякае сонца не растопе ўжо гэтае крыгі!

МАРЫЛЯ. Ты, сягоньня, як ня пры сваім розуме, Сымоне! Як у гаручцы брэдню нейкую страшную вядзеш. Паслухай ляпей, дзеткі, мяне, я-ж цябе гадавала, — пакарыся ты ім, — яшчэ ня позна!

СЫМОН. Ха-ха-ха! Пакарыся! А ці ведаеш, мамка, што гэта знача ім пакарыцца? Ці хоць дагадваешся? Гэта, мамачка, знача: прадаць, утапіць сябе, цябе, нас усіх у няволю ім на векі вечныя — запрапасьціцца ў вечнае рабства, з каторага выхаду ніколі ня знойдзем ні мы, ні тыя, што пасьля нас гэта рабства ў спадчыне атрымаюць. Ці ведаеш, мамка, гэта?

МАРЫЛЯ. Нічога я, дзеткі, ня ведаю, але як праз сон дагадваюся, чаго ты хочаш. На сваю і нашу нядолячку такі ты ўдаўся. Не здарма з гэтага людзі старыя нічога

У паняволенай Беларусі

КАЛЯНІЯЛЬНАЯ ЭКСПЛЯАТАЦЫЯ БЕЛАРУСІ

Коратка перад 35-ай гадавінай кастрычніцкай рэвалюцыі ўсе заводы й прадпрыемствы Беларусі падводзілі падлік выкананьня й перавыкананьня «дабраволна» ўзятых на сябе вытворчых нормаў і плянаў. Із справаздачаў аб выкананьні гэтых забавязаньняў, друкаваных на балонах менскае прэсы, даведваемся, што амаль уся прамысловая прадукцыя ня йдзе на заспакаеньне гаспадарскіх патрэбаў Беларусі, але высылаецца далека за еиныя межы — на г. зв. вялікія будоўлі камунізму. Толькі у ваднымі нумары менскае «Зьвязды» за 26 кастрычніка селета знаходзім аб гэтым наступныя дадзеныя:

Аўтамабілі

Канструктар менскага аўтамабільнага заводу Д. Каралькоў піша: «На будаўніцтве Волга-Донскага каналу, які ўжо ўступіў у строй, пад Куйбышавам і Сталінградам, на берагох Дняпра і Аму-Дар'і, на Урале і ў Сібіры працуюць аўтамабілі з зуբрам на радыятары — эмблемай Менскага аўтамабільнага заводу... Прайшло два гады (ад часу атрыманьня заказу — Рэд.), і гордасьць менскіх аўтазаводцаў — 25-тонныя самазвалы — няспынным патокам накіроўваліся ўва ўсе куткі нашай неабсяжнай Радзімы».

Станкі

«За апошнія паўтара году калектыў нашага заводу выпусьціў і адправіў для будаўнікоў Сталінградзкай, Куйбышаўскай, Кахоўскай, Цымлянскай ГЭС дзесяткі розных станкоў» — паведамляе К. Шніткоўскі, старшы майстар зборачнага цэху Віцебскага станкабудаўнічага заводу імя Камінтэрну.

Судны

Сьлёсар-мантажнік Шацілаўскай судавэрфі Г. Арэшкін піша: «У дні стаханаўскай вахты ў чэсьць зьезду мы датэрмінова выпусьцілі 2 двухпавярховыя дэбаркадэры, якія накіраваныя будаўніком Паўдзенна-Украінскага каналу».

Лякамабілі

«У адрас вялікіх будоўляў камунізму адпраўлены ўжо дзесяткі лякамабіляў з маркай нашага заводу. Усе заказы мы выканалі датэрмінова. Напрыклад, лякамабілі для Паўночна-Крымскага й Паўдзенна-Украінскага каналаў, якія трэба было выпусьціць у чацьвертым квартале, мы адправілі ў трэцім квартале. 13 кастрычніка, значна раней тэрміну, выкананы заказ Кахоўскай ГЭС» — піша М. Казлоў, старшы майстар мэханічна-зборачнага цэху Магілеўскага лякамабільнага заводу.

Будаўляны лес

А электрапільшчыца Грабянёўскага лесавучастку Ельскага леспрамгасу А. Чачко інфармуе: «Разнастайнымі пародамі дрэў багатыя беларускія лясы. Штодзень па чыгунцы й сплавах адпраўляецца з нашай рэспублікі драўніна ў розныя бакі Савецкага Саюзу. Наш леспрамгас выконвае заказы вялікіх будоўляў камунізму. Яшчэ зусім нядаўна мы адпраўлялі драўніну ў адрас Волга-Дону, а цяпер з пад'язных шляхоў, ніжніх складаў ідуць вагоны, гружаныя лесам, для Кахоўкі».

Ізапліты

Прэсаўшчык Гомельскага заводу «Ізапліт» Д. Новікаў піша: «Калектыву нашага заводу выпала высокая чэсьць — выраблаць ізаляцыйныя пліты для Волжскага домабудаўнічага камбінату. Днямі мы падвялі вынікі стаханаўскай вахты ў чэсьць XIX зьезду партыі. Павышаныя забавязаньні выкананыя. Мы адправілі ў адрас Волжскага домабудаўнічага камбінату 233.761 квадратны мэтр паўцьвёрдых і порыстых плітаў».

*

І так, у кажным бадай нумары менскіх газэтаў мы знойдзем паведамленьні аб тым, што прадукцыя індустрыі Беларусі, мазольная праца рук беларускіх работнікаў вывозіцца за межы нашае бацькаўшчыны. Затое ў тэй-жа прэсе дарма шукаць вестак аб тым, каб у Беларусь што-небудзь карыснае прывозілася з Расеі.

СТАХАНАЎШЧЫНА Й САЦСПАБОРНІЦТВА — МЭТАДЫ ЭКСПЛЯАТАЦЫІ ПРАЦОЎНЫХ

З мэтаю як найбольшага эксплятаваньня савецкіх работнікаў і павышэньня, коштам іхнага здароўя, выдайнасьці працы ў Савецкім Саюзе на кажным прадпрыемстве, у калгасе і саўгасе, у кажнай установе, інстытуцыі й урадзе заведзенае г. зв. сацыялістычнае спаборніцтва, калі работнікі «дабравольна» бяруць на сябе забавязаньні на перавыкананьне іхных вытворчых плянаў. Вышэйшай, найбольш нялюдзкай формай сацыялістычнага спаборніцтва зьяўляецца г. зв. стаханаўшчына, калі работнік, коштам нязвычайнага фізычнага высілку, стала пабівае рэкорды ў перавыкананьні ўстаноўленых нормаў. Найгоршым цяжарам для савецкіх працоўных ёсьць тое, што савецкі рэжым рознымі даступнымі для яго спосабамі давеў соцспаборніцтва да масавых разьмераў. Гэтак сакратар цэнтральнага камітэту камуністычнай партыі Беларусі Н. Патолічаў у сваім дакладзе на XX зьезьдзе камуністычнай партыі Беларусі паведаміў, што «ў сучасны мамэнт сацыялістычным спаборніцтвам ахоплена 94,9% усіх працуючых у прамысловасьці рэспублікі». Гэта абазначае, што 94,9% усіх работнікаў прамысловасьці Беларусі мусяць стала перавыконваць і так непасільныя для іх нормы працы.

МЕНСКІ МЕЛАНЖАВЫ КАМБІНАТ

Як паведамляе «Зьвязда» за 13. 11. 52, у Менску будуецца вялізарны меланжавы камбінат, які «будзе буйнейшым тэкстыльным прадпрыемствам у рэспубліцы. Штогод ён будзе выпускаць каля 20 мільенаў мэтраў бавоўняных тканінаў, дываноў і іншай прадукцыі. Першая яго чарга павінна ўступіць у эксплятацыю ў 1954 годзе». Недалёка ад камбінату ўзводзіцца, як паведамляе тая-ж газэта, цэлы гарадок для будачага шматтысячнага калектыву тэкстыльшчыкаў, які мае складацца з 22 шматпавярховых будынкаў.

ВІНАГРАД НА БЕЛАРУСІ

Менскі штодзеньнік «Зьвязда» ў нумары за 31. 10. 52 паведамляе: «Зараз вінаград расьце больш чым у ста пунктах Беларусі. Батанічны сад Акадэміі Навук БССР за пасьляваенныя гады адпусьціў да 10 тысяч кустоў вінаграду. Адзіны ў рэспубліцы Пружанскі вінаградавы саўгас гэтай восеньню ўпяршыню здаў із сваіх плянтацыяў нарыхтоўчым арганізацыям паўтары тоны вінаграду. Вялікага посьпеху дасягнула вінаградства ў Хойніцкім раёне Палескай вобласьці.»

ІШЛІ НЯВОЛЬНІКІ... ВЫЗВАЛЯЦЬ

(Заканчэньне)

трубілі, як трубяць і сяньня, пра галоднае жыцьцё працоўных у капіталістычным сьвеце. І вынісьце было знойдзена лёгка.

Камісары й палітрукі, кіруючыся прынцыпам годнага іх продка пачвары Утрум Бурчэева, які на усе, што было не па ягонаму нутру, чырванеючы ад злосьці крычаў — «не потерплю!» — загадна растлумачылі: ня верце ўсялякім варожым пагалоскам, што тут можна было ўсё купіць.

Загадаць можна што захаця, але гэтым загадам чалавека не пераканаеш. Само жыцьцё прабіла проламку у савецкай прапагандзе, як толькі людзям давялося пераступіць праз граніцу ды на уласныя вочы ўбачыць той акаянны, абшарпаны й галодны капіталістычны сьвет. Самі бальшавікі не маглі не разумець, што гэта быў адзін з самых балючых удараў па іхнай прапагандзе, бо прабітае проламкі ўжо нічым не удалося залатаць перад савецкімі людзьмі. І калі сяньня яны цягнуць нуднае, на даўнайшы лад скуголяньне пра тысячу й адно няшчасьце для працоўных у капіталістычным сьвеце, дык робяць гэта па інэрцыі хлусьні, бо, раз разагнаўшыся, ужо ня могуць запыніцца.

Перад сваімі падначаленымі бальшавіцкія чынушы й тут хацелі захаваць добрую міну пры благой гульні. Вайсковае начальства магло купляць, кольні хацела й што хацела, цэлыя аўты пакункаў употай ад жаўнераў слалі сваім жонкам. А калі радавы прасіўся ў места, бо й ён, грэшны, хацеў мо' штосьці купіць, дык які-небудзь палітрук у гэткім надзьмутым стылі яго павучаў:

«Трапьевщиком хочешь стать? Это не к лицу воину рабоче-крестьянской красной армии». Пра крывадушнасьць падобных ягамосьцяў вельмі добра сказаў паэта:

> Употай смакталі віно,
> Вадой частавалі публічна.

Калі жаўнер і купіў нешта, дык яно зваьлялася, бо ён ня мог пераслаць дахаты, а трапіўшы пасьля на фінскі фронт ці адзін загінуў, маючы ў ранцы за плячыма не бальшавіцкі талмуд — «Пытаньні ленінізму» Сталіна, а мэтаргугі «капиталистического трапья», бо савецкага ня ўсім ставала.

Каб як-небудзь падмацаваць сваю прапаганду сярод бяднейшага сялянства Заходняй Беларусі, бальшавікі мусілі кінуць нейкую падачку хоць дачасу. Ужо з восені сям-там пачалі дзяліць зямлю абшарнікаў. Падзялілі зямлю і ў маентку, дзе стаяў наш аддзел. Мы бачылі, як сяляне й былыя парабкі вымяралі поле, рэзалі яго на шнуры, гэтак старанна забівалі колікі ў зямлю, ставілі на іх нумары, а часам навет і прозьвішчы надпісвалі.

Жаўнеры, пакліканыя ў войска з калгасаў, добра памяталі гэткі-ж падзел зямлі там, у сябе. Розьніца была тая, што тады сялянства яшчэ карысталася зямлёй праз колькі гадоў. Тут перадкалгасны пэрыяд ня мог трываць доўга, бо бальшавікі любяць, як яны кажуць, — «дзяліцца вопытам». Меў слушнасьць адзін з жаўнераў, калі, стоячы з сваімі сябрамі на прысадзе ды прыглядаючыся да падзелу зямлі, сказаў:

— Відаць, цешацца, што дачакаліся зямлі, што яна іхная цяпер. Але ці устояць гэтыя колікі даўжэй, як да вясны?

Нам не давялося бачыць таго «ўздыму», зь якім сялянства Заходняй Беларусі «рынулася» ў калгасы. Пачалося гэта крыху пазьней, пасьля таго, як была «задаволеная просьба народнага сабраньня» аб далучэньні Заходняй Беларусі да БССР. Адно здавалася неяк дзіўным, што навет і пасьля далучэньня кардон паміж усходняй і заходняй часткамі Беларусі застаўся з даўнейшымі энкавэдыстымі на ім. Людзей нібы завязалі ў мяшок, каб лягчэй было іх перабраць па адным.

Ад гэтага часу бальшыня беларускіх земляў увайшла ў склад БССР — фармальна-юрыдычна самастойнага гаспадарства, як саюзнай савецкай рэспублікі. Магло здавацца, што крыўда, зробленая нашаму народу Рыскай умовай, якая разарвала жывое беларускае цела на дзьве часткі, была гэтым разам выпраўленая. Яно гэтак і было-б, каб БССР была ня толькі фармальна-юрыдычна, а й фактычна самастойным гаспадарствам, каб над гэтым гаспадарствам ня меў дыктатарскай зьверхнасьці маскоўскі цыркуляр. Вось чаму Заходняя Беларусь, разьвітаўшыся з варшаўскім шавіністычным імпэрыялізмам, трапіла ў рукі тэрарыстычна-шавіністычнай расейска-бальшавіцкай дыктатуры. Вось чаму неўзабаве па «вызваленьні», апрача ўсяго іншага, з нашых заходніх земляў бесьперастанку ішлі эшалёны новых беларускіх вязьняў.

Але ў гэты час мы былі ўжо далёка ад роднай Заходняй Беларусі, нас кінулі «падаваць руку братняй дапамогі» аж фінам. Зацемім адно, што калі ня выйшла, як бальшавікі спадзяваліся, пасьнедаць у Выбургу, а на палудзень пасьпець у Гэльсінкі, калі фіны адмовіліся ад «братняй дапамогі» ды балюча сьцебанулі па працягнутай руцэ, сквапнай на чужое дабро, тады ні савецкія газэты, ні палітрукі на фроньце больш не заікаліся пра «братнюю дапамогу», а гаварылі проста: «вайна (мы сказалі-б захопніцкая) з мэтаю ўмацаваньня паўночна-заходніх граніцаў СССР».

І ў 1941 годзе не пашчасьціла бальшавіком. А калі іхныя арміі зноў бразнулі зброяй на нашай бацькаўшчыне, дык гэтым разам прынесьлі й новы падарунак — сталінскую шыбеніцу. Ад Менску да глухога мястэчка мусам зганялі беларускіх людзей для пастраху на шыбенічную дэманстрацыю сталінскіх клопатаў аб нашым народзе. Аж да шыбеніцы дакацілася бальшавіцкая «вызвольная» палітыка! І тут мае месца свая няўмольная лёгіка. Бальшавікі, як верныя спадкаемцы расейскага імпэрыялізму ў ягонай самай ліхой праяве, не маглі не аднавіць мураўёўскай шыбеніцы, якой дэманстраваў сваю «дабароднасьць і вышэйшасьць» расейскі кат яшчэ ў мінулым стагодзьдзі на віленскіх Лукішках.

Наш народ перажыў Мураўёва. Маем няўгібальную надзею, што дачакаем скону й ягоных нашчадкаў у чырвоных сурдутах.

Язэп Менскі

Да Беларусаў Бэльгіі

Блізу ўсе з нас перайшлі ўмовы дэпісаўскага жыцьця ў няпрытульных лягерах Нямеччыны, Аўстрыі й Італіі, блізу кажны з нас адчуў сам гэныя злыдні й таму добра ведае, што прадстаўляе сабою лягершчына з унраўскай ці іраўскай ласкі. Шмат каму ўдалося выкарабкацца з гэных лягераў за акіяны або ў некаторыя краіны Эўропы. Аднак менш шчасьлівыя не змаглі, так як іншыя, выэміграваць, бо на перашкодзе стала ім хвароба, старасьць ці наагул нздольсьць да фізычнай працы. І вось тыя нашыя суродзічы, што асталіся ў Нямеччыне, змушаныя яшчэ й сяньня гніць у абрыдных бараках або шпіталях і санаторыях. А ад часу пераняцьця над імі апекі нямецкімі ўладамі іхнае становішча сталася яшчэ горшым.

Сябры! Памятайма, што гэныя нешчасьлівыя суродзічы — гэта вайскоўцы, сяляне, настаўнікі, якія ў змаганьні за беларускую справу страцілі сваё здароўе ці асталіся назаўсёды калекамі.

Сябры! Не пакідайма нашых былых змагароў і сяброў па зброі на ласку самога жорсткага лёсу, а паможам у іхнай нядолі, бо яны свае сілы й сваё асабістае шчасьце аддалі для Беларусі. Да дапамаговай акцыі ўжо прыступілі беларусы Канады, Задзіночаных Штатаў, Аўстраліі й інш. А мы беларусы Бэльгіі мусім споўніць таксама наш хрысьціянскі й нацыянальны абавязак перад нашымі суродзічамі, якія апынуліся ў бядзе, горы и няшчасьці.

Ахвяры можна перасылаць на адрас: Schust Mikola, 19, Place Hoover, Louvain, зазначаючы «На Фонд Хворых», або перадаваць старшыням аддзелаў СББ у Льежы, Лімбурзе й інш. Пасьля атрыманьня грошаў Фондам будуць высылацца паквітаваньні, а прозьвішчы ахвярадаўцаў будуць апублікаваныя ў прэсе.

Урад Фонду Дапамогі

У. Набагез, А. Міцкевіч і М. Шуст

добрага не варажылі ні табе, ні бацьком тваім, ох, не здарма! (Паўза). Апомніся, сынок! Падумай, адпусьціся, выкінь гордасьць з сэрца і паслухай маткі! Ведай, што матка родная да зрады дзяцей сваіх не давядзе. Ня хочаш сам к ім ісьці — я пайду, мне старой усе ўвойдзе. Яны не адмовяць нашай просьбе, ды на Зоську ласку маюць.

СЫМОН. О, каб іх зямля не насіла з гэтакай іхняй ласкай! (Уходзе Незнаёмы — зь вехай).

ЗЬЯВА IV

ТЫЯ-Ж і НЕЗНАЁМЫ

ДАНІЛКА. (Утаропіўшыся ў старану). А гэта хто яшчэ такі за прарок зь вехай?

НЕЗНАЁМЫ. (Гавора найбалей зварочаваючыся да Сымона). Тыдні тры таму назад я ў вас быў, добрыя людзі, толькі дома ўсіх не застаў — адна сястра была... Цяпер ізноў прыходжу з тым самым.

СЫМОН. А, гэта вы, мусіць, той самы, аб каторым Зоська гаварыла? На нейкі сход людзей склікаеце?

НЕЗНАЁМЫ. Але, але! На вялікі сход! Пара ўжо і табе, браце мой, з свайго гнязда зьнімацца!

МАРЫЛЯ. Наша гняздо раськідана.

НЕЗНАЁМЫ. Суд твой, мне казалі, сягоньня кончыўся, цяпер ты вольны, як птушка — нішто цябе ня вяжа.

МАРЫЛЯ. Як то — нішто ня вяжа? А я — маці яго, а малыя гэтыя, каторых павінен памагчы мне гадаваць і ў людзі вывесьці?...

НЕЗНАЁМЫ. (Ня слухаючы). Годзе нацягаліся твае дзяды й прадзеды ношкі непасільнай! Выбіла гадзіна, і ты мусіш, як арол магучы, распусьціць свае крыльле і ляцець туды, куды ўсе цяпер зьлятаюцца. Кончылася чалавечае вечнае начаваньне, і сьвітаньне агністае пачынаецца на зямлі ад краю да краю, ад мора да мора!

ДАНІЛКА. (У старану). Што ён чаўпе? — Па мойму вечарэе, а па ягонаму — сьвітае. Ці я сьляпы, ці ён ня бача?

НЕЗНАЁМЫ. На крыжох магільных гараць сьвечкі грамнічныя, а на курганох адзірванелых вехі смалістыя палаюць і шляхі асьвечаваюць для ўсіх тых, што йдуць на гэна зборышча вялікае. Гора таму, хто будзе спаць у гэты час трывожны!

СЫМОН. Трудна зразумець вас, чалавеча! Скажэце-ж мне хоць: на што гэта зборышча склікаецца?

МАРЫЛЯ. Але, на што? Можа зямлю будуць даваць?

НЕЗНАЁМЫ. Смока выганяць!

УСЕ. Смока?! Якога? (Дзеці із страхам туляцца да Марылі).

НЕЗНАЁМЫ. Ня чулі?... Ды дзе вам пачуць! Вы ўсе ў гэтых ламох капашыцёся, як чэрві прыдаўленыя каменем, і сьвету Божага ня бачыце і нічога слухаць ня ўмееце.

ДАНІЛКА. (У старану). Ну, я то пэўне-б аб гэтым ведаў, але мусіць гэта брахня?

НЕЗНАЁМЫ. Ад нейкага часу пасяліўся на нашай зямлі ў завbooжаным балоце страшны смок-упыр...

УСЕ. Аж навет упыр!

НЕЗНАЁМЫ. Але, але, добрыя людзі! І вось праз гэтага смока-упыра пайшлі на цэлы сьвет усялякія беды і няшчасьці.

МАРЫЛЯ. Няўжо гэта і нас праз яго гэтакае гора спаткала?

СЫМОН. Мамка, ня перапыняйце гутаркі!

НЕЗНАЁМЫ. Пошасьці ўсялякія сее жменяй сваёй каршуновай гэта, каб сіла народная не ўзьвялічалася і яго не змагла, каб людзі ня бачылі яго. Поначы з хаты ў хату заходзе і кроў з сэрцаў цёплых смокча, а ў душу яду свайго надлівае, каб яна прасьветласьці ніколі ніякае ня бачыла. Дзе толькі яго хоць цень прашмыгнецца — там ненавісьць страшная між братамі й сёстрамі, як вужака, разгнежджываецца, нявінная кроў на зямлю ліецца, а путы зялезныя бразгаюць на руках чалавечых, як званы на ўсеначную. Катнія жаданьні ў думках людзкіх расплоджавае і на самае сонца кладзе жалобную пакрывальню. Удоў і сірот у рабства голаду й холаду заганяе, а бацьком і маткам бяз часу дзетак назаўсёды ад грудзей вырывае, — гэта ўсё, каб хвалу сваю смочую ўзьвялічаваць. Вось які ён — гэты смок-упыр!

ДАНІЛКА. А скажэце, дзядзька: ці ты бачыў яго?

НЕЗНАЁМЫ. Ніхто ня бачыў!

МАРЫЛЯ. Дык як-жа гэта?

НЕЗНАЁМЫ. А вельмі проста: усе дагэтуль думалі, што гэта ня смока работа, а так Бог даў.

СЫМОН. А як-жа гэта будзе сход выганяць яго, калі ніхто і ня бачыў?

НЕЗНАЁМЫ. Як усе чыста браты і сёстры на сход прыйдуць, тады ўсе і ўбачаць яго, бо, каб убачыць яго, — трэба ўсе вочы ў вадно мейсца сабраць.

ДАНІЛКА. А ён не паесьць за гатакую штуку ўсіх?

НЕЗНАЁМЫ. Ён толькі зьесьць таго, у каго да канца ня хопе адвагі глядзець яму сьмела у вочы.

ДАНІЛКА. Ну, як так, то я на гэны сход не пайду!

МАРЫЛЯ. Дык, значыцца, і Сымона майго хочаце звабіць туды?

НЕЗНАЁМЫ. Я нікога, маці, ня ваблю! Я толькі кліч клікаю і разношу гэтую весьць усім чыста ад хаты да хаты. А хто яшчэ ня згінуў зусім і не запрапасьціўся з душою ў смокавых лапах, — той сам пойдзе, і ніякая сіла яго ня стрымае.

СЫМОН. Я не пайду, хоць мяне ўжо і цягне туды. Я павінен тут астацца, каб рукамі й зубамі трымацца гэтай спадчыны бацькавай, бо як згублю яе — мейсца мне на цэлым сьвеце ня будзе.

НЕЗНАЁМЫ. Што-ж, браце мой? Думаеш, што гэта лаціна зямлі скрозь дна праваліцца? Так ты думаеш?

СЫМОН. Не праваліцца; але як зыйду, мяне назад сюды ня пусьцяць.

НЕЗНАЁМЫ. Ня бойся! Без тваіх рук нідзе не абойдуцца.

МАРЫЛЯ. Як сабе хочаце, добры чалавеча, а я Сымона свайго ад сябе нікуды не адпушчу! Хай ляпей думае, як хлеба і начлегу дастаць на зіму.

НЕЗНАЁМЫ. Ня ўтрымаеш, маці, свайго сына, калі ў ім кроў разгарыцца і душу яго к сьвятлу пацягне. Пойдзе, хоць-бы зямля перад ім расступалася. З запаленай паходняй пойдзе праз пяскі халодныя і праз лагі балотныя туды, адкуль я к вам з гэтай весьцю прыходжу. Голас патаёмны, што дагэтуль драмаў у глыбіне грудзей, павядзе яго так лёгка, што і не агледзіцца, а крыўда, якую бацькі яго цярпелі і ён сягоньня цярпіць, падганяць будзе яго; можа навет будзе гнаць яго на вельмі і вельмі страшэнныя рэчы. Але нічога — пойдзе і возьме сваё! (Паўза). Што, Сымон? Час ня сьпіць! Там чакаюць цябе сотні, тысячы, мільёны такіх, як ты, і ты, ведаю, на іх даўно чакаеш, толькі стараешся гэта заглушыць у сабе. Час прачнуцца, Сымоне! Час!

СЫМОН. (Зьвесіўшы галаву як-бы сам да сябе). Кінуць матку, кінуць зямлю і пайсьці?!... А ці знайду я там тое, што тут згублю? Ці знайду? Але штось цягне туды! Ачараваў ты мяне, чалавеча. На дзьве палавіны разрываюцца мае думкі і душа мая. Як-жа гэта неяк

СУМНАЯ ГАДАВІНА

(ДА ДЗЕСЯТАЙ ГАДАВІНЫ АРЫШТУ Й РАССТРЭЛУ КСЯНДЗА ВІНЦЭНТАГА ГАДЛЕЎСКАГА)

У ночы з 23 на 24 сьнежаня 1942 году быў арыштаваны ў Менску Генеральны Школьны Інспэктар Беларусі ксёндз Вінцэнт Гадлеўскі. Хутка пасьля гэтага сталася ведамым, што ён быў расстрэленым у падвалах менскага СД (гэстапо).

Вестка аб арышце кс. В. Гадлеўскага да глыбіні ўзварушыла й абурыла беларускае грамадзтва. Арышт гэты аднак быў і трыумфам тэй беларускай клікі, якая, згуртаваўшыся вакол др. І. Ермачэнкі, назначанага немцамі старшынёю Беларускае Народнае Самапомачы, ад самага пачатку вяла зацятае змаганьне з усімі, хто быў супраць нямецкай экстэрмінацыйнай палітыкі на Беларусі.

Прыезд кс. Гадлеўскага ў 1941 годзе ў Менск і абняцьце становішча Галоўнага Школьнага Інспэктара шчыра ўзрадавалі й абнадзеілі беларускае грамадзтва. Кс. В. Гадлеўскі, шырака ведамы й агульна шанаваны рэлігійны й нацыянальны дзеяч, цешыўся вялікім аўтарытэтам, а гэта — дзякуючы сваей няўтомнай працы й непахіснасьці ў змаганьні за беларускія нацыянальныя ідэялы.

Нябошчык палажыў вялізарныя заслугі ў арганізацыі беларускага школьніцтва за часоў нямецкае акупацыі. Дзякуючы свайму становішчу, ён меў беспасярэдні кантакт зь беларускай школьнай моладзьдзю й настаўнікамі, што было патрэбным для зарганізаваньня беларускага руху супраціву. Такія сеткі супраціву ўзрасталі й множыліся.

У вапошнія месяцы свайго жыцьця ксёндз Гадлеўскі зусім адсунуўся ад афіцыяльнага грамадзкага жыцьця ў Менску, канчаткова пераканаўшыся што афіцыяльная грамадзкая й культурная беларуская дзейнасьць навет у тых вузкіх рамках, у якіх была яна талераваная яшчэ немцамі, зьяўляецца ня толькі зусім недастатковай для нашых нацыянальных патрэбаў, але што навет немагчыма яе, як сьлед, выкарыстоўваць у якасьці легальных формаў для законсьпіраванае нацыянальнае працы. Ён поўнасьцю аддаецца тады тайнай дзейнасьці сярод беларускіх патрыётаў, раскрываючы перад імі злачынныя антынародныя мэты гітлераўскага акупанта й пераконваючы аб неабходнасьці быць стойкімі й непахіснымі ў змаганьні. Ён у прыватных гутарках і нарадах зь беларусамі стараўся ўзмацняць іхны патрыятызм і пераконваць аб неабходнасьці самаабароны перад нямецкім вынішчэньнем. Гэтая ягоная нацыянальна-патрыятычная дзейнасьць гарманічна вязалася зь дзейнасьцю рэлігійнай. Ксёндз Гадлеўскі, бязь ніякага назначэньня з гары, бо немцы не дазволілі тады стварыць беларускай каталіцкай герархіі, стаўшыся фактычным пробашчам каталіцкай катэдры на Пляцы Волі ў Менску, глыбока рэлігійнымі й патрыятычнымі казаньнямі разьвіваў у сваіх вернікаў глыбокія маральныя вартасьці й адначасна будзіў нацыянальныя пачуцьці, гартаваў сілы вытрываласьці. Гэтыя казаньні кс. Гадлеўскага мелі вялікі й ажыўляючы ўплыў на беларускае грамадзянства Менску, дык і ня дзіва, што сярод ягоных слухачоў былі ня толькі беларусы каталікі, але ў роўнай меры й праваслаўныя.

За ўсей гэтай ціхай і навонкі выключна рэлігійнай дзейнасьцю кс. Гадлеўскага зоркім вокам сачыла нямецкае гэстапо ў Менску. У помач, аднак, немцам прыйшлі беларускія вырадкі, якія й спрычыніліся да арышту й расстрэлу кс. Гадлеўскага.

Кіраўніцтва Беларускай Народнай Самапомачы на чале зь Ермачэнкам і Іванам Касяком было на поўнай і вернай службе нямецкага гэстапо. Таму і ўся дзейнасьць кс. Гадлеўскага была ім сольлю ў воку. Шукалася толькі адпаведнай нагоды, каб напісаць аб гэтым адпаведны данос. І кс. Гадлеўскі інтуіцыйна гэта прачуваў.

Памятаю, восеньню 1942 году я прывёз ксяндзу Гадлеўскаму матарыялы з былага польскага архіву аб судовым працэсе, у якім, як галоўны абвінавачаны, выступаў кс. Гадлеўскі і быў засуджаны на два гады астрогу (справа ўтрыманьня беларускай мовы ў каталіцкім касьцеле ў Жодзішках, дзе кс. Гадлеўскі быў тады пробашчам). Частка польскага архіву была ў 1939 годзе вывезеная бальшавікамі ў Вялейку. Пераглядаючы архіў, а натраліў на багаты матарыял у справе перасьледваньня палякамі беларусаў наагул, а кс. Гадлеўскага ў васабліваcьці. Прыехаўшы ў Менск, забягаю да кс. Гадлеўскага, зь якім лучылі мяне блізкія й шчырыя дачыненьні. Пасьля даўжэўшай гутаркі, перадаў яму прывезены матарыял. Кс. Гадлеўскі з зацікаўленьнем разгледзеў усё, расказаў мне шырэй аб сваім судовым працэсе й змаганьні за беларускую мову ў касьцёлах Заходняй Беларусі, матарыялаў аднак прыняць не хацеў. «Завязі — сказаў — лепш кс. Адаму ў Вільні, ён піша цяпер працу аб палажэньні беларусаў пад Польшчай пасьля першай сусьветнай вайны. Ты ведаеш, я тут няпэўны. Чалавек ня ведае ні дня ні гадзіны...» Гаварыў гэта з сумам.

КСЁНДЗ ГАДЛЕЎСКІ Ў ТАВАРЫСТВЕ СВАІХ ДУХОЎНЫХ СУПРАЦОЎНІКАЎ

Сядзяць зь лева на права: Кс. Адам Станкевіч, шырака ведамы беларускі палітычны, навуковы й культурны дзеяч, які, на падставе няспраўджаных вестак, быў расстрэлены бальшавікамі ў Вільні ў 1945 годзе, ксёндз Я. Гэрмановіч, беларускі сялянскі пісьменьнік і паэта, што пісаў пад псэўдонімам Вінцук Адважны і кс. В. Гадлеўскі; стаяць зь лева на права: кс. Левош і кс. Станіслаў Глякоўскі, які быў таксама арыштаваны менскім гэстапо й высланы ў канцэнтрацыйны лягер у Нямеччыну.

На пачатку сьнежаня 1942 году адбываўся ў Менску курс раённых кіраўнікоў Беларускай Народнай Самапомачы. Ад Жодзіскага раёну быў высланы на курс Ізыдар Шусьціцкі, былы парахвіянін кс. Гадлеўскага. Бязумоўна, прыехаўшы ў Менск, Шусьціцкі адведаў кс. Гадлеўскага. У гутарцы з Шусьціцкім кс. Гадлеўскі ня скрываў свайго варожага становішча да нямецкай палітыкі і даў Шусьціцкаму да зразуменьня, што працу ў бюры трэба будзе хутка замяніць на іншую, а замест алаўка трэба будзе хутка ўзяць вінтоўку й змагацца з акупантам. Неасьцярожная гутарка з Шусьціцкім мела пазьней фатальныя вынікі. Шусьціцкі, шчыры й адданы беларус, аднаго дня ня вытрываў і сказаў публічна аб усім, што накіпела ў сэрцы. Аднаго дня лекцыю на курсах меў Юльян Саковіч, цесна зьвязаны з Касяком і Ермачанкам, які потым, дзякуючы гэтаму-ж Ерманчэнку, згінуў ад кулі польскіх тэрарыстых, будучы ім, як ужо ягоны працїўнік, высланым на працу ў Лідчыну. Падчас лекцыі не абыйшлося без штандартнай тырады аб дабрадзействах нямецкай акупацыі й аб канчатковай нямецкай перамозе. У выніку пасьля лекцыі дыскусыі забраў голас між іншымі й Шусьціцкі. Шырока прадставіўшы сытуацыю ў Вялеўшчыне, зьдзекі немцаў, паленьне беларускіх вёсак, масавыя расстрэлы, паленьне жыўцом людзей ды што раз больш супраціў насельніцтва, Шусьціцкі выказаў думку, што ён ня верыць у канчатковую перамогу немцаў, як — на ягоную думку — ня верыць і сам прэлегэнт і ніхто зь беларускіх дзеячоў. Прамова Шусьціцкага зрабіла на прысутных глыбокае ўражаньне. Саковіч зьмяшаўся і дыскусыю перарваў.

Таго-ж дня Шусьціцкі быў пакліканы на прыватнае памешканьне др. Ермачэнкі. Там пры поўных чарках (у Ермачэнкі чыстага сьпірту заўсёды хапала) у прысутнасьці Ермачэнкі й Касяка ізноў завязалася дыскусыя. Шусьціцкі, ужо добра падпіты, не падазраючы дрэнных адносінаў сваіх размоўцаў да кс. Гадлеўскага, амаль даслоўна паўтарыў у найлепшай веры размову з гэтым апошнім. Матарыял для Касяка, майстры ад даносаў, быў гатовы, сьветкі на месцы, подпіс Шусьціцкага непатрэбны.

15 сьнежаня 1942 году група беларускай інтэлігенцыі сабралася ў Генэральным Школьным Інспэктарыяце, каб ушанаваць гадавіну адкрыцьця Першага Ўсебеларускага Кангрэсу 1917 году ў Менску. Вокны памешканьня былі завешаныя цёмнымі шторамі. Рэфэрат чытаў кс. Гадлеўскі — асабісты ўдзельнік Кангрэсу. Зь кіраўніцтва Беларускай Народнай Самапомачы ніхто на рэфэрат не зьявіўся — гэта-ж быў-бы акт нелаяльнасьці ў дачыненьні да немцаў. Раптам гасьне сьвятло — нехта злосна выключыў электрычныя коркі. Тады кс. Гадлеўскі запальвае дзьве сьвечкі й гаворыць: «Як першыя хрысьціяне зьбіраліся пры агні сьвечак і паходнях у катакомбах, так і нам сяньня давялося запаліць сьвечкі. Верма, аднак, так як і яны верылі, што справа нашае незалежнасьці, за якую змагаўся Першы Ўсебеларускі Кангрэс, сьвятая і перамога будзе за намі!»

21 сьнежаня 1942 году Шусьціцкі, вяртаючыся зь Менску ў Жодзішкі, адведаў мяне. Ён прачуваў нешта дрэннае, калі хадзіла аб візыту ў Ермачэнкі. Яго грызла сумленьне. Яму было сорамна яшчэ раз зайсьці да кс. Гадлеўскага й прызнацца да ўсяго. Ведаючы аб маіх добрых дачыненьнях з апошнім, ён паўтарыў мне і прабег дыскусыі пасьля лекцыі ў Саковіча і прабег візыты ў Ермачэнкі.

Назіраючы, праўда здалёку, кампанію, якая ўжо доўга вялася Ермачэнкам і супалкай супраць кс. Гадлеўскага, я не спадзяваўся нічога добрага. Пастанавіў за ўсякую цану папярэдзіць кс. Гадлеўскага. Адзіны выхад — гэта асабіста паехаць у Менск. Цяжкасьці з транспартам забралі мне некалькі дзён. Калі-ж, напасьледак, 25 сьнежаня 1942 году я дабраўся ў Менск, спаткала мяне там жудасная вестка — кс. Гадлеўскі быў ужо арыштаваны гэстапам. Ермачэнка, Касяк і супалка трыумфавалі: адзін найбольшы іхны вораг быў унешкадліўлены, іншыя чакалі свае чаргі.

У тым часе, калі кс. Гадлеўскі дагараў у муках у падвале менскага гэстапа, на багата застаўленых сталох у памешканьні Ермачэнкі ракой ліўся сьпірт. Подлым мэтадам лавіліся новыя Шусьціцкія, рабіўся Касяком новы данос з доўгім сьпіскам беларускіх патрыётаў, якія, ня гледзячы на нямецкі тэрор, вялі змаганьне за лепшую долю Бацькаўшчыны, за незалежную Беларусь.

А сяньня... Вялікі Ванька — др. Іван Ермачэнка выехаў, як бедны палітычна-прасьледаваны гітлераўскім рэжымам (быў потым арыштаваны за звычайную пакражу ў кіраванай ім-жа Беларускай Народнай Самапомачы), у Задзіночаныя Штаты Амэрыкі. Апошнім часам, канчаткова скампрамітаваўшыяся, адыйшоў у бок і сядзіць ціха. Малы Ванечка... інж. Іван Касяк, таксама як бедны перасьледваны дыпісты, знайшоў так-жа прытулак у Задзіночаных Штатах Амэрыкі. Вэтэран камсамолу ў Заходняй Беларусі, парторг гэтай арганізацыі ў Вільні, агент гэстапо ў Менску, аўтар шматлікіх даносаў і пашквіляў, майстар на ўсе рукі — Іван Касяк сяньня зяўляецца парторгам і ідэялёгам беларускага зарубежніцтва.

А. Пякарскі

ПАТРЭБНЫЯ КНІГІ ЯНКІ КУПАЛЫ

З нагоды сялетніх Купалавых угодкаў група сяброў Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва ў Ню Ёрку прыгатавала да друку том выбранай паэзыі Янкі Купалы.

Пры складаньні кнігі былі выкарыстаныя існуючыя ў бібліятэках Ню Ёрку перавыданьні твораў Купалы, друкаваныя некалі ў БССР. Для канчатковага ўстанаўленьня першапачаткавага арыгінальнага тэксту вершаў, неабходныя для Інстытуту **першыя выданьні** такіх Купалавых зборнікаў, як «Жалейка» з 1908 г., «Гусьляр» з 1910 г., «Шляхам Жыцьця» з 1913 г. й «Спадчына» з 1922 г.

Просім ветліва паведаміць Інстытут, хто мае гэтыя кнігі, або дзе, у якіх бібліятэках, яны знайходзяцца.

За дапамогу ў гэтай справе шчырая згары падзяка.

Ню Ёрк, 1 лістапада 1952 г.

Беларускі Інстытут
Навукі й Мастацтва

Адрыс:
Mrs. N. Kushel, Whiteruthenian Institute of Arts and Sciences, 435 New Jersey Ave. Brooklyn 7, N. Y., U.S.A.

раптам прыйшло? Як-жа мне загадала страшную загадку — ні тут астацца, ні туды пайсьці?!

НЕЗНАЕМЫ. Час, Сымоне, час! Агляніся кругом сябе і ўспомні ўсё! Дагэтуль ніколі ты сьцежкі свае ня бачыў, бо вечна нязмытыя сьлязы на вачох тваіх веселі, хоць чырвоная кроў зь цябе капала на сьляды твае. Наганяў ты сабе мазалі непазбытыя, як араў і сеяў, а груганы пражорлівыя зярняты твае сьпелыя клявалі. Як нарадзіўся ты — штось думаў, штось рабіў, тварыў, а што? Нядолю сваю толькі з году ў год гадаваў і пашыраў панаваньне яе. Песень і казак чароўных шмат тае матка над калыскай тваей напяляа; яны доўга ў душы тваей жылі і радавалі цябе, а што зь іх сягоньня асталося? Асьмялі, апляваў іх тае нязнаныя госьці, мучыцелі твае — гора ды крыўда! Агляніся, Сымоне! Успомні, разваж усё! Успомні матку, сястру сваю успомні, га! І тую вяроўку, на каторай бацька твой павесіўся! (Шыока выходзе).

ЗЬЯВА V

ТЫЯ-Ж бязь НЕЗНАЁМАГА

СЫМОН. (Як-бы збудзіўшыся). Ах! Ён выйшаў ужо! (Хоча бегчы за Незнаемым).

МАРЫЛЯ. (Хапаючы за руку). Сымонка! Куды ты, дзеткі?

СЫМОН. Пусьцеце, мамка! Я хачу папытацца, у якім мейсцы той сход скликаецца?

МАРЫЛЯ. Ня трэба! Ня йдзі! Нашто ён табе? Я цябе прашу, дзеткі, астанься!

СЫМОН. Я толькі папытаюся і вярнуся назад.

МАРЫЛЯ. Ня ведаеш дзе, і ня трэба! Нашто табе гэны сход страшны? Я ня пушчу на яго цябе! Ня пушчу!

СЫМОН. Мамка, пусьцеце, я толькі даведаюся і больш нічога!

МАРЫЛЯ. (Віснучы Сымону на шыі). Усё роўна — ня трэба! Там згуба твая і наша. Ах, Божухна мой! Чаго яго гэтага шалёнага клікача прынесла сюды? Што яму трэба ад нас? Няшчасьце за няшчасьцем так і йдзе на бедную маю галаву! (Плача).

СЫМОН. Чаго плачаш, мамка! Яшчэ-ж нічога такога страшнага ня сталася. Ня плачце, мамка! Калі ўжо так хочаце, дык не пайду і пытацца навет.

МАРЫЛЯ. (Апускаючыся на зямлю). Дабіваеце мяне! З усіх старон дабіваюць! Жыцьцё, якое ёсьць, адбіраюць. Кара Божая звалілася на ўвесь род наш. Ах, ты долячка мая няшчасная!

СЫМОН. (Адыйшоўшыся ў старану). А ўсё такі мушу даведацца, дзе гэны сход скликаецца, каб там і няма ведама што! І трэба-ж было мне не папытацца ў яго? Ці не сказаў ён толькі часам Зосі гэтага? (Да Марылі). Мамка, дзе Зося?

МАРЫЛЯ. (Відавочна манячы). Бог яе ведае? Нейдзе выйшла. Мусіць ці не пайшла ў грыбы.

ДАНІЛКА. Я-ж табе, мама, казаў! Зоська пайшла... (глянуўшы на матку, не дагаварвае).

СЫМОН. Куды пайшла?

ДАНІЛКА. А мусіць у грыбы, як мамка казала, я ня ведаю.

СЫМОН. Маніш! Добра ведаеш, а толькі ня хочаш казаць. Кажы, а то!...

МАРЫЛЯ. Нашто яна табе? Пайшла і прыйдзе. Ці-ж першы раз.

СЫМОН. Першы, ці ня першы, а сягоньня я мушу ведаць, куды пайшла. (Прыступаючы да Данілкі). Кажы, шэльма, а не — то біць буду!

ДАНІЛКА. Я-ж табе кажу, што ня ведаю. А біць мяне ня маеш права: на тое маці ёсьць.

СЫМОН. Яшчэ ён, жаба, будзе са мной абрыдацца! Калі пытаюся, то мусіш сказаць. Я старэйшы за цябе і ніякі прыблуда, а брат твой.

ДАНІЛКА. Хоць ты і старэйшы, хоць ты і брат мой, а ўсё роўна, калі і ведаю, то не скажу! Што-ж ты са мной зробіш?

СЫМОН. Выбрашаш усё, аж міла будзе, як юху гаду спушчу!

МАРЫЛЯ. (Да Сымона). Кінь ты да яго чапіцца! Што з табой сягоньня зрабілася?

СЫМОН. Калі пытаюся, то няхай кажа! (Да Данілкі). Ну! Чуеш ці не?

ДАНІЛКА. А як-жа! Чую! Нашто-ж у мяне вушы?

СЫМОН. Ну дык кажы! А не — то, як бачыш, душу зь цябе выматаю!

ДАНІЛКА. Не скажу!

СЫМОН. Скажаш!

ДАНІЛКА. Хоць зарэж!

СЫМОН. (Хапаючы сякеру). Кажы, вужака, а то, як стой, на дробныя кусочкі іскрыпку пашчапаю!

ДАНІЛКА. (Хаваючы пад сябе йскрыпку). І іскрыпкі ня дам шчапаць, і не скажу!

СЫМОН. (Вырывае з пад Данілкі йскрыпку і хоча сеч). Скажаш?

ДАНІЛКА. (Кідаючыся к Сымону на каленьні і цалуючы рукі). А братачка, а родненькі! Пасячы ляпей мяне самога на дробныя кусочкі, а йскрыпачкі не чапай! Богам цябе прашу!

МАРЫЛЯ. (Адцягаваючы Сымона). Ці не асшалеў ты сягоньня?

СЫМОН. (Баронячыся ад Марылі). Адчапіся, мамка! (Да Данілкі, замахаваючыся тапаром над іскрыпкай). Кажы!

ДАНІЛКА. (Енчучы). Сымонка, братачка! Не сячы! Ляпей мяне забі, заражж, што хочаш зрабі са мной, а іскрыпачкі не чапай! Другой такой за ўсё жыцьцё не зраблю.

СЫМОН. (Ізноў замахаваючыся тапаром). Пасяку на дробныя шчэпкі! Кажы!

ДАНІЛКА. (Прыпадаючы галавой да іскрыпкі). Сячы па маёй шыі, а іскрыпачкі не чапай! Але ўжо скажу, скажу табе, дзе яна!...

МАРЫЛЯ. (Ухапіўшыся за сякеру). Давай мне сякеру! Давай сякеру! Я сама табе скажу, дзе Зоська. (За сцэнай шум; чуваць Зоськін голас: «Пусьцеце мяне... Я сама пайду. Пусьцеце!» Двое дворных людзей уводзяць на сцэну Зоську з завязанымі назад рукамі).

ЗЬЯВА VI

ТЫЯ-Ж, ЗОСЬКА і ДВОРНЫЯ ЛЮДЗІ

АДЗІН З ДВОРНЫХ ЛЮДЗЕЙ. Хацела каля палацу павесіцца, дык сказалі зьвязаць і сюды прывесьці.

ЗОСЬКА. (Хочучы вывальніцца зь вяровак рукі, у страшным мучэньні). Нашто рукі зьвязалі? Мамачка, браточкі, зьмілуйцеся, развяжэце! За што так пакаралі?!

(Марыля, Сымон, Данілка застываюць у сваіх позах ні то зьдзіўленыя, ні то перапужаныя. Дзеці падбягаюць і туляцца да Зоські. Дворныя людзі выходзяць).

(Памалу апускаецца заслона)

(Далей будзе)

Рэха Слуцкае гадавіны

Ува ўсіх краінах вольнага сьвету, куды злы лёс закінуў нашых суродзічаў, у чэсьць 32-ой гадавіны Слуцкага Паўстаньня і ўшанаваньня сьветлай памяці Беларускіх Гэрояў, што адважна «йшлі паміраць, каб жыла Бацькаўшчына», былі адпраўленыя жалобныя Божыя Службы й зарганізаваныя ўрачыстыя акадэміі. На балонах гэтага й наступнага нумару «Бацькаўшчыны» мы зьмяшчаем прысланыя нам кароткія справаздачы із сьвяткаваньняў у некаторых беларускіх асяродзьдзях у цэлым сьвеце.

Парыж

Дня 7 лістапада сёлета беларуская калёнія ў Парыжы ўрачыста абходзіла 32-ую гадавіну Слуцкага паўстаньня. Раніцай адбыліся дзьве ўрачыстыя Багаслужбы з жалобнай паніхідай па загінуўшых гэроях: адна ў праваслаўнай украінскай царкве, адпраўленая а. А. Смаршчком у саслужэньні а. Фінкоўскага (да Багаслужбы пяяў Беларускі Студэнцкі Хор зь Лювэну), а другая ў беларускай каталіцкай капліцы, адпраўленая а. Львом Гарошкам.

Па паўдні ўсе беларусы з Парыжа й аколіцаў, а таксама госьці, сабраліся ў залі Хрысьціянскага Сындыкату, дзе адбылася ўрачыстая акадэмія. Паміж гасьцямі быў прысутны ведамы вялікі прыяцель і апякун беларускіх студэнтаў у Лювэне а. Робэрт, які, будучы ў падарожы ў Францыі, калі даведаўся аб тым, што група беларускіх студэнтаў зь Лювэну прыяжджае ў Францыю, спэцыяльна прыехаў з Грэнобль у Парыж, каб разам зь імі прысутнічаць на акадэміі.

Аакадэмію адчыніў сп. М. Наўмовіч, перадаючы слова прысутнаму на акадэміі Прэзыдэнту Рады БНР сп. М. Абрамчыку, які сказаў гарачую кароткую прамову, цёпла вітаючы ўсіх, асабліва неспадзяванага гасьця а. Робэрта. Рэфэрат аб падзеях на Случчыне і аб Слуцкім паўстаньні зачытаў удзельнік паўстаньня сп. Аляксандар Яцэвіч, даючы кароткі нарыс вялікага Слуцкага чыну й трагічны канец ягоных удзельнікаў.

Мастацкая частка акадэміі была зарганізаваная групай беларускіх студэнтаў зь Лювэну, а слухачы маглі ацаніць цудоўнае яе выкананьне. Яна складалася зь вязанкі дэклямацыяў і песьняў. На зьмену прыходзілі песьні, сумныя, як «Слуцкія ткачыхі», жалобныя, як хаўтурны марш Слуцкім паўстанцам, магутныя, як «Пагоня» і «Марш партызанаў», заклікаючыя да далейшага змаганьня, пераплятаньня прыгожымі дэклямацыямі твораў волатаў беларускага слова. Закончылася вязанка адсьпяваньнем беларускага нацыянальнага гымну.

М. Смага

Буэнос Айрэс

Управа Згуртаваньня Беларусаў у Аргентыне супольна з Управай Аддзелу Беларускіх Камбатантаў ладзіла 30 лістапада сёлета ўрачысты вечар, прысьвечаны 32-ой гадавіне Слуцкага паўстаньня.

Лістапад — месяц жалобы беларускага народу, які прыпамінае ўсім, што ў гэтым месяцы найлепшыя ягоныя сыны «пайшлі паміраць, каб жыла Бацькаўшчына». Гэты месяц сумны яшчэ й тым, што ён у нас заканчвае асеньнюю пару, калі заміраe ўсё жыцьцё прыроды перад надыходам лютае зімы. У Аргентыне — гэта месяц лета, прыгожай пары й вялікай гарачыні. Якраз і ў дзень сьвяткаваньня была надзвычайная пагода й дапамагла сабрацца вялікай калькасьці тутэйшых беларусаў, што сьвятліца ЗБА не магла памесьціць навет палавіны прысутных.

Урачыстасьць пачалася адслужэньнем паніхіды па паўшых у Слуцкім паўстаньні і наагул за змагароў за вольнасьць і незалежнасьць Беларусі. Пасьля паніхіды а. Б. Арыйчук сказаў вельмі прыгожае казаньне, адзначыўшы гэройства Слуцкіх паўстанцаў, як і тых, што й сяньня яшчэ змагаюцца і аддаюць жыцьцё за нацыянальныя ідэалы. У канцы выказаў глыбокую надзею, што ахвяры, панесеныя народам, ня пойдуць на марна, бо ўжо блізкі той дзень, калі ўваськрэсьне Вольная Беларусь. Пасьля казаньня быў адсьпяваны царкоўны гымн «Магутны Божа».

Пасьля перапынку распачалася ўрачыстая акадэмія, якую адкрыў старшыня ЗБА сп. Ул. Другавец, перадаючы слова сп. Ф. Фаміну, які зрабіў даклад на тэму «Слуцкае паўстаньне або вайна БНР з Савецкім Саюзам». Пасьля прачытаньня паэмы М. Машары «Сьмерць Кастуся Каліноўскага» акадэмія была закончаная адсьпяваньнем беларускага нацыянальнага гымну.

Сяброўская бясeда прадаўжалася яшчэ да позняй ночы пры слуханьні беларускіх песьняў з грамафонных плітак, напярэдадні атрыманых з Бэльгіі, як і песьняў, сьпяваных прысутнымі пад акампаньямант сп. Ул. Бычкоўскага.

К. Мацкевіч

Мэльбурн

Стараньнем Згуртаваньня Беларускіх Камбатантаў і Згуртаваньня Беларусаў у Вікторыі (Аўстралія) адбылося ў Мэльбурне сьвяткаваньне 32-ой гадавіны Слуцкага паўстаньня. У памешканьні гэтых арганізацыяў 23 лістапада сёлета была адслужаная паніхіда па паўшых гэроях паўстаньня, якую адслужыў а. Іван Віньніцкі ў асысьце а. Барыса Стасышына. Абодва сьвятары — украінцы, зьяўляюцца апякунамі праваслаўных беларусаў, пражываючых у Вікторыі, і адначасна шчырыя прыяцелі беларусаў. Прыгожае казаньне а. Віньніцкага перад паніхідай шмат каго з прысутных кранула да сьлёз.

Пасьля паніхіды адбылася ўрачыстая акадэмія, на якую зложыліся рэфэрат сп. П. Мікуліча аб Слуцкім паўстаньні, урывак з повесьці А. Змагара «Случчына ў вагні», які адчытаў сп. Скабей, а так-жа дэклямацыя патрыятычных вершаў. Тут ужо выступіла нашая моладзь. І так верш Д. Кажуры «Змагар» прадэклямаваў М. Басарановіч, верш таго-ж Д. Кажуры «Як загіну» прадэклямавала Алімпа Кажура, верш «Бацьку» А. Змагара прадэклямаваў М. Басарановіч. На заканчэньне і сам паэта, Д. Кажура, прачытаў свой апошні верш, прысьвечаны гадавіне паўстаньня.

Прадстўнікі іншанацыянальных арганізацыяў, прысутныя на сьвяткаваньні, выказалі моцную веру, што ідэялы, за якія змагаліся Случчакі, хутка станyцца дасягненьнем беларускага народу, як і ўсіх іншых народаў, сяньня паняволеных Масквой.

А. Маханеўскі

Бірмінгам

У нядзелю 7 сьнежаня сёлета беларусы гораду Бірмінгам і аколіцаў (Ангельшчына) ўрачыста адсьвяткавалі 32-ую гадавіну Слуцкага паўстаньня. Сьвятар БАПЦ а. Крыт адслужыў урачыстую Божую Службу й паніхіду ў англіканскай царкве сьв. Паўла па змагарох, паўшых за волю Бацькаўшчыны.

Пасля Божае Службы ў прыгожай залі пры царкве сьв. Паўла распачалася акадэмія, якую адкрыў сп. Ф. Кардаш, старшыня аддзелу ЗБК у Бірмінгам, перадаючы слова сп. М. Баяроўскаму. Апошні прачытаў вельмі зьмястоўны рэфэрат аб Слуцкім паўстаньні. Ён у сваім рэфэраце ўмела зьвязаў падзеі Слуцкага паўстаньня з нашым мінулым і пачаткам беларускага вызвольнага руху, назваўшы паўстаньне моцным фундамантам будучае незалежнае Бацькаўшчыны. На заканчэньне двуххвілінным цішынёй прысутныя ўшанавалі памяць Гэрояў і адсьпявалі беларускі нацыянальны гымн.

Ф. Кардаш і М. Ёўлеў

Манчэстар

Беларусы гораду Манчэстару (Ангельшчына) й ягоных аколіц урачыста адзначылі 32-ую гадавіну Слуцкага паўстаньня й адпаведна аддалі чэсьць усім тым змагаром, якія зложылі свае жыцьцё на аўтар Бацькаўшчыны-Беларусі за вызваленьне яе ад чужацкіх захопнікаў.

Ня гледзячы на тое, што акадэмія была ладжаная Дружынай ЗБК-Манчэстар у будні дзень (6. 12. 52), амаль усе тутэйшыя беларусы былі на ей прысутныя, апрача іх, у сьвяткаваньні прынялі таксама ўдзел украінцы й казакі.

У прыгожа ўдэкараванай залі Беларускага Клюбу, дзе віднеліся партрэты беларускіх дзеячоў і пісьменьнікаў, Пагоня й нацыянальны бел-чырвона-белы сьцяг, перавязаны чорнай крэпай, сьвятар БАПЦарквы а. А. Крыт адправіў паніхіду па загінуўшых паўстанцах, а прысутныя зь сьвечкамі ў руках горача маліліся да Ўсемагутнага, каб вярнуў нам нашую Бацькаўшчыну. Пасьля паніхіды а. Крыт сказаў прыгожае казаньне, у якім надчыркнуў гістарычную й маральную вартасьць Слуцкага паўстаньня.

Урачыстую акадэмію адчыніў старшыня Дружыны ЗБК сп. Б. Кляйноў. Ад казакаў прывітаў прысутных сьвятар а. Захар Палякоў, падчыркваючы, што Слуцкае паўстаньне зьяўляецца блізкім і для казакаў, бо ў ім прыймалі ўдзел і казакі, якіх асабліва было шмат у палку кап. Семянюка. Ён зазначыў, што яны біліся зь верай, што калі будзе вольная Беларусь, дык будзе й вольная Казакія. Старшыня Аддзелу ЗБВБ-Манчэстар шчыра прывітаў гасьцей, зазначаючы, што Слуцкае паўстаньне ёсьць для нас запаветам аб неабходнасьці змаганьня за волю Бацькаўшчыны, які мы павінны перадаваць з пакаленьня ў пакаленьне навет у вольнай беларускай дзяржаве.

Сп. М. Яськевіч прачытаў абшырны рэфэрат, прысьвечаны Слуцкаму паўстаньню, па заканчэньні якога ўсе прысутныя двухмінутнай цішынёй ушанавалі дарагую памяць Слуцкіх змагароў.

На заканчэньне прысутныя з зацікаўленьнем слухалі канцэрту беларускіх песьняў з грамафонных плітак, награных Беларускім Студэнцкім Хорам у Бэльгіі.

М. Яськевіч

Брадфорд

Дня 29 лістапада сёлета сіламі ЗБК Дружыны-Ёркс (Ангельшчына) была наладжаная акадэмія ў чэсьць 32-ой гадавіны Слуцкага паўстаньня, якая адбылася ў Беларускім Доме ў Брадфордзе.

Яшчэ некалькі тыдняў перад гэтым сябры Управы ЗБК пастанавілі зарганізаваць гэтае сьвяткаваньне найлепш, чымсьці перад гэтым. Навет сама дэкарацыя залі дала зразумець прысутным, што да гэтай імпрэзы аднесьліся арганізатары вельмі сур'ёзна. На сьценах віднелася шэсьць прыгожа выпісаных розных патрыятычных лёзунгаў, умешчаны вянок у форме крыжа й прыгожыя букеты хлебароднага збожжа.

Сьвяткаваньне распачалося паніхідай, якую адправіў за ўсіх паўшых беларусаў за вызваленьне Бацькаўшчыны а. Аляксандар, які сказаў глыбока патрыятычнае казаньне.

Афіцыяльную частку акадэміі адкрыў старшыня ЗБК ў Брадфордзе сп. Я. Калбаса, які прывітаў гасьцей і прысутных, заклікаючы да ўшанаваньня памяці тых, што ад[illegible] свае жыцьцё, «каб жыла Бацькаўшчына». Глыбока апрацаваны рэфэрат аб паўстаньні прачытаў сп. П. Паўлоўскі, які быў выслуханы зь вялікім зацікаўленьнем. Прадстаўнік украінскіх арганізацыяў СУБ і ЗБВ сп. Пісарчук і прадстаўнік Казацкага Нацыянальнага Руху сп. Кудравец прачыталі шчырыя спачуваньні беларусам. На заканчэньне, пасьля хвіліны цішыні, быў адсьпяваны марш «Сьлі пад курганам».

Пасьля акадэміі на заклік управы ЗБК былі сабраныя ахвяры на сьвяточныя падаркі для нашых інвалідаў у Нямеччыне, а таксама былі выслуханыя беларускія песьні з грамафонных плітак, насьпяваных Беларускім Студэнцкім Хорам у Лювэне.

Янка Крушына

Крэзо

У нядзелю 23 лістапада сёлета нашая калёнія ў Крэзо (Францыя) сабралася ў залі тутэйшага мэрства, каб адзначыць 32-ую гадавіну Слуцкага паўстаньня. Акадэмію адчыніў старшыня мясцовай філіі Аб'еднаньня Беларускіх Работнікаў у Францыі сп. Нагорны. Пасьля гэтага была прасьпяваная жаўнерская песьня «У гушчарах затканых імглою». Зьмястоўны рэфэрат аб Слуцкім паўстаньні прачытаў надлейтэнант сп. А. Трусаў, пасьля чаго хвілінны цішынёй прысутныя ўшанавалі памяць Слуцкіх паўстанцаў і ўсіх беларусаў, аддаўшых свае жыцьцё ў змаганьні за незалежнасьць Беларусі. Сп. М. Булыга зрабіў даклад аб беларускім вызвольным руху.

На артыстычную частку акадэміі зложыліся вершы, прадэклямаваныя сп.сп. Трусавым, Гасьцеявым, Раткевічам і малым Трусавым. Сп. Нагорны прачытаў паэму «Случчына», пасьля гэтага акадэмія закончылася супольным адсьпяваньнем жаўнерскай песьні «Мы бойкая моладзь» і беларускага нацыянальнага гымну.

М. Б.

БРАТЫ БЕЛАРУСЫ! ЧЫТАЙЦЕ, ВЫПІСВАЙЦЕ Й ПАШЫРАЙЦЕ АДЗІНУЮ БЕЛАРУСКУЮ ТЫДНЁВУЮ ГАЗЭТУ НА ЭМІГРАЦЫІ — «БАЦЬКАЎШЧЫНУ»!

Беларусы у Аўстраліі

ГАДАВЫ СХОД ЗГУРТАВАНЬНЯ БЕЛАРУСКІХ КАМБАТАНТАЎ У ВІКТОРЫІ

8 лістапада сёлета адбыўся агульны гадавы сход сяброў Згуртаваньня Беларускіх Камбатантаў у Вікторыі (Аўстралія). Ня гледзячы на розныя цяжкасьці, Згуртаваньне, як паказала справаздача старшыні ўступаючай управы, мела вялікія дасягненьні ў працы, арганізуючы ці прымаючы актыўны ўдзел у нацыянальных сьвятах, рэфэратах і розных іншых імпрэзах. Арганізацыя навязала лучнасьць і супрацоўніцтва з усімі беларускімі арганізацыямі былых вайскоўцаў, а таксама супрацоўніцтва з аналягічнымі арганізацыямі іншых нацыянальнасьцяў.

Агульны сход зацьвердзіў справаздачу ўступаючой управы і выказаў ей падзяку за праробленую працу. У новую управу ўвайшлі: сп. М. Скабей, як старшыня, Д. Кажура й П. Мікуліч, як сябры ўправы.

З ЖЫЦЬЦЯ БЕЛАРУСАЎ У МЭЛЬБУРНЕ

Другі па вялічыні горад у Аўстраліі Мэльбурн (мае каля паўтара мільёна насельніцтва) займае вельмі вялікую тэрыторыю. У горадзе і на шматлікіх прадмесьцях жыве многа беларусаў. Некаторыя з нашых суродзічаў ужо патрапілі добра матарыяльна ўладзіцца — пакуплялі або пабудавалі дамы, што асабліва для сямейных зьяўляецца вялікім дасягненьнем, бо жыльлёвае пытаньне тут адно з найбольш важных, асабліва ў вялікіх гарадох. Неяк так складаецца, што беларусы ў Мэльбурне селяцца большымі ці меншымі згрупаваньнямі. Адно з такіх згрупаваньняў знаходзіцца на прадмесьці Рэзэрвуар, дзе купілі дамы некалькі беларускіх сем'яў. У пляне працы Згуртаваньня Беларусаў у Вікторыі ёсьць адведваньне беларусаў, пражываючых далей ад гораду. Вось і ў нядзелю 16 лістапада сёлета сябры Згуртаваньня пастанавілі зрабіць «налёт» на сям'ю сп.сп. Басарановічаў, пражываючых на прадмесьці Рэзэрвуар. Спадары Басарановічы ўжо купілі свой дом і пачынаюць пакрысе ўладжвацца. Звычайныя адведзіны пры ўдзеле суседзяў-беларусаў прынялі характар большага беларускага таварыскага вечара. Гарбатка, пераплятаная беларускімі песьнямі, танцамі й дэклямацыямі, — усё гэта зрабіла прыемнае ўражаньне. Гэты вечар быў узапраўды мілым і карысным адпачынкам пасьля тыднёвай, часам і цяжкай, працы.

А. Маханеўскі

Выясьненьне

У подпісе пад маёй зацемкай аб кнізе М. Панькова «Паказьнік беларускіх выданьняў на чужыне» у № 32 «Бацькаўшчыны», падчас набору імя «Максім» было скарочанае да першай літары. Пад псэўдонімам Максім Кніжнік (скуль паходзіць, лёгка дагадацца, хто прыпомніць сабе ў Багдановіча: «Ад Максіма Кніжніка пачатак…») пішу рэдчас ужо ад гадоў 15. Але дзеля таго, што на эміграцыі паяўляліся артыкулы, падпісаныя мянюшкаю Мікола Кніжнік, дык гэтым падаю да зедама чытачоў, што кні[illegible]апісная зацемка ў «Бацькаўшчыне» была пісаная ня Міколаю Кніжнікам, а Максімам.

Максім Кніжнік

Гэты (51-52) і наступны (1-2) нумар «Бацькаўшчыны» рассылаецца некаторым нашым суродзічам першы раз у якасьці пробнага нумару з тым, што, калі яны не аплацяць падпіскі наперад за 1953 год на адрас Прадстаўніцтваў «Бацькаўшчыны» ў краінах свайго пасяленьня, далейшая высылка газэты будзе спыненая.

Грамадзяне Беларусы! Не дапусьцеце да таго, каб Вы асталіся бяз роднага друкаванага слова!

Выдавецтва «Бацькаўшчыны»

Прадстаўніцтвы „Бацькаўшчыны“

ПАЗА НЯМЕЧЧЫНАЙ:

1. **У Бэльгіі:**
   Mr. Borysevic, 19, Place Hoover, Louvain, Belgique.
2. **У Ангельшчыне:**
   The Whiteruthenian Editorial Foundation 52, Penn Road, London, N. 7. England.
3. **У Францыі:**
   Mr. Symaniec Vladimir, 15, rue du Lt Boncour, Neuilly s/Seine, France.
4. **У ЗША:**
   Mr. B. Danilovich, 222 Suydam St. New Brunswick, N. J. U.S.A.
5. **У Канадзе:**
   Mr. Joseph Corny, 270 Clinton Str. Toronto, Ont., Canada.
6. **У Аргентыне:**
   Asociacion Bielorusa en la Argentina calle Coronel Sayos 2981, 4 de Junio prov. Buenos Aires. Argentina.
7. **У Аўстраліі:**
   Mr. Jackievic Donat, 60 Fisher Street East Brisbane, Q-ld, Australia.
8. **У Вэнэцуэлі:**
   Dudzickj Vladimir, Crucesita a San Miquel 74, Caracas, Venezuela.
9. **У Новай Зэляндыі:**
   Mr. Karanieuski Marian, 88, Hercules Drayve, Roxburgh-Hydro New-Zealand.

З прычыны дэвізовых абмежаваньняў у Нямеччыне грошы за «Бацькаўшчыну» з усіх краінаў паза Нямеччынай просім перасылаць на наступны адрас:

Janka Žučka
19, Place Hoover, Louvain, Belgique.

АД РЭДАКЦЫІ

Гэты нумар «Бацькаўшчыны», прысьвечаны каталіцкім Калядам, выходзіць падвойным, з тым, што наступны нумар паявіцца таксама падвойным і будзе прысьвечаным праваслаўным калядным сьвятам.